

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste Valdkond

Johan Skytte poliitikauringute instituut

Georg Köpper

Euroopa Liidu Väärtused Brexiti Protsessis: väärtushinnangute lõhe Ühendkuningriigis ja
Euroopa Liidu liikmesriikides

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Alar Kilp, PhD

Tartu 2025

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 10787

Georg Köpper, 11.01.2025

Annotatsioon

See töö uurib Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide väärtushinnangutes toimunud nihkeid Brexiti protsessi ajal. Väärtused, mida käsitletakse tulenevad Euroopa Liidu alusdokumentidest. Kasutades *European Social Survey* rahvaküsitluste andmeid, analüüsitakse väärtushinnangute trende osapoolte vahel. Rahvaküsitluste küsimused analüüsitakse ja teisendatakse väärtuste mõõdetavateks esitusviisideks. Analüüsis kasutatakse mitteparameetrilisi statistilisi teste tõlgendamaks muutusi väärtustes. Tulemustest selgus, et Euroopa Liidu esindatavate väärtuste poolehoid oli mõlemal osapooltel languse trendis kuni Brexiti protsessi lõppemiseni. Brexiti protsessi lõppemine oli korrelatsioonis Ühendkuningriigis toimunud järsu väärtushinnangute poolehoiu suurenemise nihkega. Euroopa Liidu liikmesriikides stabiliseerus väärtuste poolehoiu vähenemise trend Brexiti protsessi lõppemisel. Väärtused, mille prioritiseerimise erinevus osapooltes suurenes vaadeldud perioodil on võrdsus, inimväärikus, solidaarsus, vabadus, demokraatia. Tulemused viitavad prioriteetide nihkele, ja kontekstuaalse raamistiku olulisusele riigi avalikus arvamuses, mis mõjutab baasväärtuste tõlgendust.

Abstract

This paper examines the shifts in values in the United Kingdom and the member states of the European Union in the process of Brexit. The values discussed derive from the foundational documents of the European Union. Using data from the European Social Survey, trends in value judgments between the parties are analysed. Survey questions are analyzed and converted into measurable representations of values. The analysis uses non-parametric statistical tests to interpret changes in values. The results showed that support for the values represented by the European Union was in a downward trend for both parties until the end of the Brexit process. The end of the Brexit process was in correlation with a sharp shift in values-based support in the United Kingdom. In the European Union member states, the decline in support for values stabilized after the end of the Brexit process. Values that exhibited an increase in disparity of prioritization over the observed period were equality, human dignity, solidarity, freedom, democracy. The results indicate a shift in priorities, and the importance of contextual framework in public opinion, which influences the interpretation of base values.

Sisukord

Annotatsioon.....	3
Abstract.....	3
Tabelite nimekiri.....	5
Jooniste nimekiri.....	6
1. Sissejuhatus.....	7
2. Eesmärgid ja hüpoteesid.....	8
3. Teoreetiline taust.....	9
3.1 Ülevaade väärtushinnangutest.....	11
4. Metoodika.....	13
4.1 Meetod.....	15
4.2 Töö piirangud.....	16
5. Analüüs.....	17
5.1 Väärtushinnangute keskmiste erinevuse analüüs.....	17
5.2 Muutujate erinevuse analüüs.....	19
5.3 Osapoolte ajavahemiku erinevuse võrdlus.....	25
5.4 Konversioon väärtusteks.....	29
6. Tulemuste tõlgendus.....	36
7. Järeldus.....	38
8. Kokkuvõte.....	40
Kasutatud allikad.....	43
Lisad.....	47

Tabelite nimekiri

Tabel 1. Muutujate nimekiri ESS-i andmestikust, ingliskeelne tõlge, eestikeelne tõlge, esindatav väärtus.....	14
Tabel 2. Muutujate nimekiri kontekstiloomeks ESS-i andmestikust.....	15
Tabel 3. Väärtushinnangute keskmiste erinevus ajas. ESS 2014, 2016, 2020.....	17
Tabel 4. Väärtushinnanguid peegeldavate muutujate ühikuline suurus ajas. ESS 2014, 2016, 2020.....	19
Tabel 5. Kontekstiloome muutujate ühikuline suurus ajas. ESS 2014, 2016, 2020.....	22
Tabel 6. Ühendkuningriigi väärtuste muutuse võrdlus iseendaga ja p-väärtus läbi Kruskal-Wallise ja Dunn'i testi. ESS 2014, 2016, 2020.....	24
Tabel 7. Euroopa Liidu liikmesriikide väärtuste muutuse võrdlus iseendaga ja p-väärtus läbi Kruskal-Wallise ja Dunn'i testi. ESS 2014, 2016, 2020.....	25
Tabel 8. Erinevus igal ajaperioodil osapoolte vahel ühikutes ja p-väärtus läbi Wilcoxon'i astaksumma testi. ESS 2014, 2016, 2020.....	26
Tabel 9. Väärtuste ühikud eri ajaperioodidel, samad kombineeritud. Ühendkuningriik.....	30
Tabel 10. Väärtuste ühikud eri ajaperioodidel, samad kombineeritud. Euroopa Liidu liikmesriigid.....	30

Jooniste nimekiri

Joonis 1. Võrdsuse väärtuse muutus ajas.....	31
Joonis 2. Õigusriigi väärtuse muutus ajas.....	32
Joonis 3. Inimväärikuse ja solidaarsuse väärtuste muutus ajas.....	33
Joonis 4. Vabaduse ja demokraatia väärtuste muutus ajas.....	34
Joonis 5. Rahu väärtuse muutus ajas.....	35

1. Sissejuhatus

23. juunil 2016 hääletasid demokraatlikus referendumis Ühendkuningriigi kodanikud, et soovivad lahkuda Euroopa Liidust. Lahkumise poolt hääletasid 51.9% referendumis osalenutest, peegeldades ühiskonnas eksisteerivat soovi lahkuda Euroopa Liidust (The Electoral Commission, 2024). Ühendkuningriigi lahkumise protsessi Euroopa Liidust hakati nimetama Brexitiks. Brexitini viisid mitmed erinevad faktorid, mis toimusid erinevatel tasanditel. Ühendkuningriigi ühiskonnas pidi toimuma mingi senise normi muutus, mis väljendus võrdluses Euroopa Liidu liikmesriikidega. Brexit esindab ühiskondlikul tasandil väärtuste prioritseerimise muutust võrreldes varasema normiga. 31. detsembril 2020 lõppes Ühendkuningriigi lahkumise protsess Euroopa Liidust (European Council, 2024). Selle tagajärjel vabanes Ühendkuningriik kohustustest Euroopa Liidule, näiteks finantstoetustest, seadusandlikust üliluslikkusest, migratsioonist, seaduste ja aluslepingu järgimisest, kaubandussoodustustest jne (European Union, 2012b). Eelmainitud valdkondade üle autonoomia saamise soov näitab prioriteetide muutumist, ning kuna Brexit otsustati läbi demokraatliku protsessi, on see seotud ühiskonna enamuse seisukohaga. See näitab väärtushinnangute muutuse olemasolu võrreldes eelneva normiga, mida peegeldab Brexiti kui protsessi toimumine. Brexit mõjutas mitte ainult Ühendkuningriiki, vaid ka Euroopa Liidu liikmesriike. Näiteks tõusis Brexiti tagajärjel ja aegsel ajal nii Ühendkuningriigis kui ka Euroopa Liidus populism, natsionalism ja polariseerumine (Inglehart, 2016: 9, 14 & Calhoun, 2020: 46). Euroopa Liidu perspektiivist muutus senine tasakaal kaubanduses, turul, võimuses, hääle kaalus, ühtekuuluvuses jpm (Henökl, 2017). Brexit mõjutas pea igat valdkonda, mistõttu on selle sündmuse tekkepõhjuste ja tagajärgede analüüsimine ning uurimine oluline.

Töös uuritakse väärtushinnangute muutumist Euroopa Liidu liikmesriikides ja Ühendkuningriigis Brexiti protsessi ajavahemikus. Töö eesmärk on vaadelda millised mustrid ja korrelatsioonid esinevad väärtuste muutumises Euroopa Liidu liikmesriikide keskmistes ja Ühendkuningriigis, uurides seoseid liikmesriigi lahkumises ja väärtuste erinevuses. Andmed väärtuste kohta tulevad ESS-ist (*European Social Survey*), need on sorteeritud välja vastavalt sobivusele, ning kombineeritud vastavaid väärtusi esindama. Väärtuste vastavus tuleneb Euroopa Liidu alusdokumentides mainitud peamiste väärtustega kattuvuse sobivusest, kus rahvaküsitlustes küsitud küsimused peegeldavad alusdokumentides seisvat. Töö koosneb kvalitatiivsest ja kvantitatiivsest uurimismeetodist.

2. Eesmärgid ja hüpoteesid

Töö eesmärk on uurida millised muutused, mustrid ja korrelatsioonid esinevad osapoolte väärtushinnangutes, ning kuidas muutus hinnang konkreetsetes Euroopa Liidu esindatud baasväärtustes. Eesmärk on uurida trende väärtushinnangute lõhe tekkes Brexiti kontekstis. Töö hüpoteesid on 1) Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahel eksisteerib väärtushinnangute lõhe (erinevus), mis on korrelatsioonis Brexiti ajajärguga, 2) Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahel eksisteeris Brexiti eelsel ajal väärtushinnangute lõhe, mis oli lahkumise üks põhjuseid, 3) Väärtushinnangute erinevus Ühendkuningriigis ja Euroopa Liidu liikmesriikides suurenes Brexiti järgselt, võrreldes sellele eelneva ajaga. Hüpoteesid on iseseisvad, olles sõltumatud teineteise tõestamisest.

Püstitatud eesmärgi täitmiseks läbitakse järgmised uurimisülesanded: 1) Analüüsitakse Brexiti mõju Euroopa Liidu liikmesriikide ja Ühendkuningriigi väärtushinnangutele, 2) Võrreldakse osapoolte väärtushinnangute muutust ajas, 3) Testitakse hüpoteesi väärtushinnangute lõhe suurenemisel ajas, 4) Luuakse ülevaade Euroopa ühiskondades toimunud väärtushinnangute muutustest eelmisel aastakümnel. Uuringu käigus vastatakse järgmistele alaküsimustele: 1) Kuidas, ehk millises suunas muutusid väärtushinnangud Ühendkuningriigis ja Euroopa Liidu liikmesriikides Brexiti eelsel, aegsel, ja järgsel ajal?, 2) Kas eksisteerib korrelatsioon väärtushinnangute lahknemises osapoolte vahel ja Brexitis?, 3) Millistel Euroopa Liidu väärtuste nihetel võis põhineda Ühendkuningriigi lahkumine?, 4) Kas Ühendkuningriigiga sarnased väärtushoiakute mustrid ja nihked esinesid ka Euroopa Liidu liikmesriikides? Teema on aktuaalne, sest see loob konteksti, mis aitab navigeerida otsustusprotsessides, toetades üldist arusaama ühiskondlikest trendidest Euroopa regioonis.

3. Teoreetiline taust

Varasem teadustöö Brexitini viinud faktoritest on üpris lai. Varasematele teadustöödele toetudes saab kategoriseerida Brexitini viinud faktoreid kui: majanduslikud faktorid, poliitilised faktorid, sotsiaalsed faktorid. Kõik kolm faktorit on omavahel tihedalt seotud, olles valdavalt Ühendkuningriigist alguse saanud. T. Fetzer on leidnud seoseid Ühendkuningriigis 2010 algatatud kokkuhoiupoliitika ja Brexiti vahel (Fetzer, 2019: 3884). Samuti on autor leidnud tugevat seost sotsiaaltoetuste programmidel ja *United Kingdom Independence Party* (UKIP) toetusel (Fetzer, 2019: 3884). UKIP on 1993. aastal asutatud partei, mille kampaania mobiliseeris referendumil hääli lahkumise poolt. Seos riigisisel poliitikal, mis tekitas majanduslikke raskusi mitmel pool Ühendkuningriigis, mida inimesed seostasid omakorda Euroopa Liidu laiema sfääri ja mõjuga. S. Brown on samuti seostanud Brexiti ja rahulolematust Ühendkuningriigi valitsuse käsitlemisest majanduse ja tervishoiuga, kuid ka immigratsiooni valdkonnas (Brown, “*Interpreting the vote to leave*” sektsioon). Samuti, et Brexiti soosisid UKIP-i tõus, 2014 Euroopa Parlamendi Valimised ja 2015 Ühendkuningriigi Üldvalimised (Brown, “*Interpreting the vote to leave*” sektsioon).

S. Hobolt seostas Brexiti immigratsiooni ja rahvusliku identiteedi kaotamise hirmuga (Hobolt, 2016: 21). Need faktorid olid üheks põhjuseks, miks Ühendkuningriigis oli avalik ja parteipoliitiline euroskeptism Euroopa Liidu kõrgeim (Hobolt, 2016: 21). Inglehart ja Norris kirjutasid kultuuri tagasilöögi teooriast (*culture backlash theory*), mille kohaselt viimase 50 aasta jooksul kogusid progressiivsed maailmavaated populaarsust, mille tagasilöögina hakkasid arenema populistlikud maailmavaated traditsiooni väärtustavatelt inimestelt (Inglehart & Norris, 2016: 13-16). See tagasilöök väljendus mitte ainult Trumpi esimese presidentuuriga, vaid ka Brexitiga. R. Ford ja M. Goodwin seostasid Brexiti algust Tony Blairi partei 2003 aasta otsusega mitte kehtestada ajutisi piiranguid immigratsioonile Euroopa Liidu A8 riikidest (Tšehhi, Eesti, Läti, Leedu, Ungari, Poola, Slovakkia ja Sloveenia- kes liitusid Euroopa Liiduga 2004 aastal) (Ford & Goodwin, 2017: 20). Sisseränne toimus ka teistest riikidest, nii Euroopa sisestest kui ka välistest. See otsus mõjutas potentsiaalselt edasist immigratsioonipoliitika suunda, rajades tee Brexitiks.

Kasvav majandus ja madal tööpuudus meelitasid suuremat sisserännet kui valitsus prognoosis, ületades 300 000 inimese piiri vahetult enne referendumit (Ford & Goodwin,

2017: 20). Sisserändajate väärtused ja identiteet erines varasemast normist, mistõttu tekkis aina rohkem valgeid töölisklassi valijaid, kelle väärtused ja identiteet olid vastuolus peavoolu liberaalse konsensusega (Ford & Goodwin, 2017: 19-20). See viis referendumini, kus koondusid kindlate väärtustega grupid ühiskonnas, kelle väärtused erinesid Euroopa Liidu ja/ehk peavooluga. S. Vasilopoulou leiud viitasid, et kaks peamist referendumini hääle valiku mõjutust olid Euroopa integratsiooni hinna ja kasu suhte kaalutus, ning poolt/vastu seisukoht Euroopa Liidu liikumisvabadusele (Vasilopoulou, 2016: 14). 2015 aastal läbiviidud küsitlusest selgus, et 61% brittidest pidas immigratsiooni peamiseks Euroopa Liidu probleemiks, olles 3% üle Euroopa Liidu keskmise (Vasilopoulou, 2016: 8). Nende seisukohtade üks tekkepõhjus ja ühine faktor on erinevad baasväärtused, mis on seoses seisukohaga eelmainitud küsimustes.

Meedial on suur roll inimeste mõjutamises, seda ka Brexiti protsessi kontekstis. Levy et al. (2016) uuringust selgus, et analüüsitud 2 378-st referendumile keskendunud artiklist olid 41% kallutatud lahkumise poole ja 27% jäämise poole, tähistades suurt Brexiti poolehoiu kallet meedias enne referendumit (Levy et al., 2016: 16). Enne referendumit viidi läbi uuring, kus küsiti kõige olulisemat põhjust, kui tehakse valikut kumba suunda hääle anda, sealt selgus, et lahkumise poolt hääletajate jaoks oli kõige olulisem termin immigratsioon, ja jääjate jaoks oli kõige olulisem termin majandus (Levy et al., 2016: 35). See peegeldab taaskord ühiskonnas eksisteerivat dihhotoomiat, mida tähistab erinevus väärtustes. Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu ajaloolist suhet on kirjeldatud kui paradoksaalset (Menon & Salter, 2016: 1298). Ühelt poolt on Ühendkuningriiki kirjeldatud kui vähemotiveeritud ja kohmetut partnerit, kes ei soovinud integreeruda Euroopaga täielikult (Menon & Salter, 2016: 1298), näiteks ei võetud osa ühise valuuta kasutuselevõttust ega Schengeni kokkuleppest. Teiselt poolt on aga Ühendkuningriik omanud olulist rolli Euroopa arengus ja integratsiooni kujundamises (Menon & Salter, 2016: 1298). Ajalooliselt on Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu suhe olnud alati erinev võrreldes teiste liikmesriikidega, prioriteerides suhteid Ameerika Ühendriikidega ja romantiseerides Euroopa Liidu välist ajalugu.

Korduvateks, autorite poolt väljatoodud Brexitiini viinud faktoriteks on majanduslikud faktorid, poliitilised faktorid ja sotsiaalsed faktorid. Kõigil neist on seos riigisisese poliitika puudujääkidega, mida inimesed seostasid ühtlasi ka Euroopa Liiduga laiemalt. Poliitilist faktorit peegeldab eelmainitud hirm rahvusliku identiteedi kadumisest, ning senise normi vastaste liikumiste tõus töölisklassi valijatelt. Sotsiaalsed faktorid peegelduvad

immigratsiooni ja rahvusliku identiteedi küsimustes, mis löid inimestes eemaldunud tunde Euroopa Liidu väärtustest. Majanduslikud faktorid väljendusid Euroopa integratsiooni hinna ja kasu suhte küsimuse tekkes, ja sotsiaaltoetustega rahulolematuses. Isegi, kui kõik faktorid polnud tekitatud Euroopa Liidu poolt, siis seostati seda siiski liitu kuulumisega. See loob ühiskonnas eksisteerivate probleemide ja puudujääkide lahendamatus tunde, mida seostatakse Euroopa Liitu kuulumisega.

Eelmainitud teooriate, seisukohtade ja leidude ühine osa on see, et neid kõiki saab panna väärtushinnangute konteksti. Näiteks peegeldab poolt/vastu seisukoht Euroopa Liidu liikumisvabadusele isiku või grupi väärtushinnanguid. Samuti näiteks kultuuri identiteedi prioritseerimine, või globalismi ja funktsionalismi prioritseerimine. Sellest tuleneb ka uurimuse keskne seos, et Brexiti protsess peegeldub väärtushinnangute mõõdetavates väljendustes. Põhjuseid lahkumiseks on välja toodud erinevaid, kuid väärtuste prioritseerimise mõõtmine rahvaküsitluste põhjal saab avada uue kihi suurematesse trendidesse regioonis ja laiendada väljapakutud teooriaid läbi selle.

3.1 Ülevaade väärtushinnangutest

Uurimuse keskne hüpotees on, et Brexiti üheks toimumist mõjutavaks faktoriks oli muutus Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide inimeste väärtushoiakutes. Euroopa Liidu liikmena olemine eeldab alusdokumentide allkirjastamist, kus on rõhutatud Euroopa Liidu peamistele väärtustele. Neid peamisi väärtuseid peavad liikmesriigid esindama, ning demokraatlikus riigisüsteemis on esindatuse jaoks vajalik ka enamuse poolehoid. Loeb väärtushinnangute individualistlik kiht, kuni kõigist enamusel on samad väärtused. Need väärtused on uurimuse kontekstis inimeste elluvaated ja uskumused Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud põhiväärtustesse. Euroopa Liidu alusväärtuste all mõeldakse alusdokumentides välja toodud väärtusi, ning nende puhul ei eristada potentsiaalset kallet osapoolte suunas.

Väärtused on kognitiivselt esindatud ja mingil kujul inimeste meeltes talletatud, väljendudes ainult hindavas tegevuses, olles käitumine või hindamine (Nowack & Schoderer, 2020: 5). Schwartz ja Bilsky on toonud välja kuus korduvat väärtuste tunnust: 1) konteptsioon või nähtus, 2) seotud soovitava lõpp-seisundi või käitumisega, 3) ületavad konkreetseid olukordi,

4) juhendavad käitumise või olukorra hindamist, 5) järjestatult suhtelise tähtsuse järgi, 6) mitme väärtuse suhteline tähtsus juhib tegevust (Schwartz & Bilsky 1987: 551; Schwartz, 2012: 4). Väärtused erinevad hoiakutest mitmeti, näiteks oma ulatuse, sügavuse, stabiilsuse, funktsiooni ja abstraktsuse poolest (Schwartz, 2003: 4). Ühendkuningriigi lahkumisest Euroopa Liidu kontekstis saab väita, et väärtused tulenesid soovitatavast lõpp-seisundist ja need juhtisid käitumist ning olukorra hindamist. See viis väärtushinnangute lõhe tekkeni või suurenemiseni Euroopa Liidu ja Ühendkuningriigi inimeste vahel, mis on üks Brexitiga seotud elemente.

Euroopa Liit esindab erinevaid väärtuseid, mida rõhutatakse alusdokumentides nagu: Treaty on European Union (European Union, 2012a), Treaty on the Functioning of the European Union (European Union, 2012b), Charter of Fundamental Rights of the European Union (European Union, 2000), Maastricht Treaty (European Union, 1997), Lisbon Treaty (European Union, 2007). Peamisteks Euroopa Liidu väärtusteks on eelmainitud dokumentide põhjal: inimväärikus (*human dignity*), vabadus (*freedom*), demokraatia (*democracy*), võrdsus (*equality*), õigusriik (*rule of law*), inimõigused (*human rights*), solidaarsus (*solidarity*), rahu (*peace*). Eelmainitud väärtused on peamised, dokumentide vaheliselt kattuvad väärtused, mis esindavad laialdasi põhimõtteid erinevatest eluvaldkondadest. Tegu on Euroopa Liidu väärtustega, mis tulevad allkirjastatud aluslepingutest. Neid väärtuseid esindavad kõik Euroopa Liidu riigid, kes on allkirjastanud Treaty on European Union dokumendi (European Union, 2012a). Treaty on European Union dokumendis on artikkel §2 välja toodud väärtused, mille peale on Euroopa Liit üles ehitatud, artikkel §7 annab loa sanktsioonideks ja artikkel §49 liikmeks saamise tingimuste kehtestamiseks, vastavalt artikkel §2 püstitatud väärtuste järgmisele (Rosas, 2021: 1758). Liidu toimimiseks on vajalik liikmete ühine väärtuste hinnang ja tõlgendus, luues konteksti ja aluse ühisteks sihtideks ja eesmärkideks. Brexit tähendas potentsiaalset väärtushinnangute lõhe ehk erinevuse tekkimist Euroopa Liidu liikmesriikide ja Ühendkuningriigi vahel, mis esineb nähtavalt Brexiti protsessi ajajärgus. Autor kasutab andmebaasist eelmainitud väärtustega parimalt kattuvaid küsimusi, tõlgendades need mõõdetavateks andmeteks.

4. Metoodika

Töö empiirilises osas uuritakse Ühendkuningriigi inimeste väärtushinnangute muutumist võrreldes Euroopa Liidu liikmesriikide inimestega Brexiti eelsel, aegsel ja järgsel ajal. Autor kasutab *European Social Survey* (ESS) rahvaküsitluste andmeid, mõõtmaks Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide seisukohti eelmainitud Euroopa Liidu peamistest väärtustest. Euroopa Liidu liikmesriikide puhul kasutab autor kõigi olemasoleva, ehk 17 liikmesriigi andmeid, mille aritmeetiline keskmine on Euroopa Liidu liikmesriikide seisukoht. Töös ei eristata liikmesriike, vaid võrreldakse Euroopa Liitu kui tervikut Ühendkuningriigiga. Ühendkuningriigi puhul on kasutatud ainult Ühendkuningriigi statistikat. ESS-ist sorteeris autor välja sobivad küsimused, mis vastaksid Euroopa Liidu väärtushinnangutele parimalt. Küsimuste valik toimus läbi vastavuse kontrollimise, kus küsimuste sisu pidi peegeldama Euroopa Liidu poolt esindatavat väärtushinnangut. Küsimuste vastused olid esitatud Likerti skaalal, vahemikus 1-6 ja 0-10, kus 1/0 tähistas vastavalt kõige vähemat ja vahel ka kõige rohkemat. Skaala standardiseerimiseks kasutas autor Rstudiot, pöörates väärtused ühte suunda ümber, kus 0 tähistas kõige vähemat, ja kus kõikide küsimuste vastuste vahemikud muutusid peale standardiseerimist 0-10. See loob ühtse skaala vastusteks, mis võimaldab neid tõlgendada üksteise suhtes ja omavahelises kontekstis. Autor leidis iga ajastu mõlema osapoole vastuste aritmeetilise keskmise, et näha väärtushinnangute terviklikku liikumist graafil. Näidatud on ka individuaalsete väärtuste muutumised joondiagrammil. Kuna olemasolevad andmed polnud normaaljaotusega, siis kasutas autor mitteparameetrilisi meetodeid. Meetodi tugevus on selle robustsus erindite vastu ja variatsioonide homogeensuse nõude puudumine (Adeyemi, et al., 2024: 2913). Võrdlemaks ühte osapoolt iseendaga kolmes ajajärgus, viis autor läbi Kruskal-Wallise testi, testimaks statistilist olulisust ÜK Brexiti eel ajal, võrreldes ÜK Brexiti ajal ajas, võrreldes ÜK Brexiti järel ajas. Testi nullhüpotees on, et kolme ajavahemiku järkude keskmised on samad. Alternatiivhüpotees on, et vähemalt kahe ajavahemiku vahel on järkude keskmistel erinevus. Sama loogikat ja testi kasutas autor ka Euroopa Liidu liikmesriikide keskmiste puhul, ehk EL Brexiti eel ajal, võrreldes EL Brexiti ajal ajas, võrreldes EL Brexiti järel ajas. *Post-hoc* testina viis autor mõlema osapoole puhul läbi Dunn'i testi, mis näitas milliste aegade vahel täpsemalt muutus toimus. Dunn'i testi nullhüpotees on, et kahe ajavahemiku vahel pole erinevust. Alternatiivhüpotees on, et kahe ajavahemiku vahel on erinevus. Võrdlemaks Ühendkuningriiki ja Euroopa Liidu liikmesriike ajaperioodidel kasutas autor Wilcoxon'i astaksumma testi, testimaks statistilist olulisust ÜK

Brexitit eel võrreldes EL Brexiti eel, ÜK Brexiti ajal võrreldes EL Brexiti ajal, ÜK Brexiti järgselt võrreldes EL Brexiti järgselt. Wilcoxonit astaksumma testi nullhüpotees on, et tunnuse mediaan Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahel on sama. Alternatiivhüpotees on, et tunnuse mediaan Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide vahel erineb. Testide olulisuse nivoo on 0.05, ehk p-väärtus peab olema alla 0.05, et võtta vastu alternatiivne hüpotees. Statistilise olulisuse testimine on oluline, et kindlaks määrata, kas erinevused on statistiliselt olulise mõjuga või juhuslikud. Konkreetsete väärtuste saamiseks kombineerib autor töö lõpus võimalusel kattuvad väärtused, et anda terviklikum ülevaade ühiskonna laiemast perspektiivist.

Järgnevad muutujad esindavad eelmainitud Euroopa Liidu peamiseid väärtuseid. Tabelis 1 on välja toodud ESS-ist sorteeritud muutujad. Väärtused on esindatud rahvaküsitluste kujul, mistõttu võib üks küsimus kattuda mitme väärtusega. Eksisteeriv seos on mainitud muutuja juurde. Muutujate nimekiri koos eelmainitud väärtustele vastamisega on järgnev:

Tabel 1. Muutujate nimekiri ESS-i andmestikust, ingliskeelne tõlge, eestikeelne tõlge, esindatav väärtus

Muutuja lühend	Ingliskeelne tõlge küsimusele	Eestikeelne tõlge küsimusele	Esindatav väärtus
ipeqopt	<i>Important that people are treated equally and have equal opportunities</i>	kui oluline on inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused	võrdsus
ipfrule	<i>Important to do what is told and follow rules</i>	kui oluline on käskude täitmine ja reeglite järgimine	õigusriik
ipudrst	<i>Important to understand different people</i>	kui oluline on mõista erinevaid inimesi	võrdsus, inimväarikus, solidaarsus
impfree	<i>Important to make own decisions and be free</i>	kui oluline on otsustusvabadus ja üldine vabadus	vabadus, demokraatia
iphlppl	<i>Important to help people and care for others well-being</i>	kui oluline on inimeste aitamine ja hoolimine teiste heaolust	inimväarikus ja solidaarsus
ipstrgv	<i>Important that government is strong and ensures safety</i>	kui oluline on valitsuse kindlakäelisus ja turvalisuse garanteerimine	rahu, õigusriik
ipbhprp	<i>Important to behave properly</i>	kui oluline on, et isik käituks korralikult või õigesti	õigusriik, inimväarikus

Tabel 2-s on välja toodud muutujad mõõtmaks otseseid seisukohti Euroopa Liitu ja selle protsessidesse. Sellest selgub osapoolte usaldus Euroopa Parlamenti, mis näitab institutsionaalse usaldusvääruse ja legitiimsuse taju. Teine tabelis olev muutuja näitab Euroopa Liidu sisese integratsiooni pooldamist või vastuseisu. Neid kahte küsimust ei ole kasutatud väärtushinnangute mõõtmiseks, vaid üldise, tugevdava konteksti loomiseks:

Tabel 2. Muutujate nimekiri kontekstiloomeks ESS-i andmestikust

Muutuja lühend	Ingliskeelne tõlge küsimusele	Eestikeelne tõlge küsimusele
trstep	<i>Trust in the European Parliament</i>	kui palju usaldab isik Euroopa Parlamenti
eufth	<i>European Union: European unification go further or gone too far</i>	kas Euroopa unifikatsioon peaks minema kaugemale või on läinud liiga kaugemale

4.1 Meetod

Autor kasutab andmete ehk väärtushinnangute saamiseks *European Social Survey* (ESS) andmebaasi. Andmete kodeerimiseks kasutab autor Rstudiot. Uurimuses on kaks osapoolt, Ühendkuningriik ja 17 olemasolevat Euroopa Liidu liikmesriiki. Uurimuse keskne sündmus on Brexit, millest tulenevad ka kolm ajavahemikku, mille käigus väärtushinnangud muutuda said. Nendeks on Brexiti eelne, aegne, ja järgne aeg. Seega on ESS-i küsitlused valitud Brexiti toimumise järgi, et tagada osapoolte väärtushinnangute võimalikult täpne sobilikkus. Kuna küsitluste läbiviimise ajad erinesid riigiti, siis kasutab autor Ühendkuningriigis küsitluse läbiviimise vahemikku keskselt ajajärgu juhiseks. Brexiti eelseks ajaks kasutab autor ESS *round 7-* 2014, mille küsitlus toimus Ühendkuningriigis vahemikus 02.10.2015 kuni 07.12.2015 (ESS Data Portal, 2014). Brexiti aegseks ajaks kasutab autor ESS *round 8-* 2016, mille küsitlus toimus Ühendkuningriigis vahemikus 01.09.2016 kuni 20.03.2017 (ESS Data Portal, 2016). Ühendkuningriigis toimus referendum lahkumise kohta 27.06.2016, ja ametlik Euroopa Liidu lepingu artikkel 50 aktiveerimine 29.03.2017 (European Council, 2024), seega riigisisest toimusid Brexiti üle tehtud otsused sellele ajavahemikule lähedal. Brexiti järgseks ajavahemikuks kasutab autor ESS *round 10-* 2020, mille küsitlus toimus Ühendkuningriigis vahemikus 15.08.2021 kuni 02.09.2022 (ESS Data Portal, 2020). Lahkumise protsess lõppes ametlikult 31.12.2020 (European Council, 2024), ehk enne viimase küsitluse läbiviimist. Euroopa Liidu liikmesriikide küsitlused toimusid samades,

eelmainitud ESS-i voorudes (*round*), kuid küsitluse läbiviimise periood varieerub riigiti. Kõik riigid olid sama sündmuse kontekstis, ja küsitlused viidi läbi samadel aastatel.

4.2 Töö piirangud

Uuringul esinevad andmebaasidest tulenevad piirangud, mis võivad potentsiaalselt mõjutada lõpp-tulemusi. Euroopa Liidu liikmesriikide keskmise seisukoha saamiseks on vajalik, et kaasatud oleksid kõik liikmed, kuid ESS-is puudub erinevatel põhjustel kümne Euroopa Liidu liikmesriigi kohta statistika. Nendeks on Bulgaaria, Horvaatia, Küpros, Kreeka, Itaalia, Läti, Luksemburg, Malta, Rumeenia, Slovakkia, Taani. Autor kasutab seetõttu kõiki ülejäänud 17 liikmesriiki, tõlgendades neid väljavalitud Euroopa Liidu liikmesriikide keskmisena. Uuringus kasutatud liikmesriigid on Austria, Belgia, Eesti, Hispaania, Holland, Iirimaa, Küpros, Leedu, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Sloveenia, Soome, Tšehhi, Ungari. Arvesse peab võtma ka potentsiaalset, kultuurilisest erinevusest tulenevat 1-10 skaala ja sõnade “vähe” ja “palju” defineerimist. Küsitlused on jaotatud küll sama ajastu gruppidesse, kuid läbiviimise kuupäev võib veidi erineda, mistõttu võis olla vastajatele teada erinev kogus infot potentsiaalselt mõjuka valdkonna kohta. Brexitit on kasutatud kui kesket sündmust, mille kontekstis on ajaskaala, ning mis mõjutas kõiki osapooli sarnasel määral. Küsitluste läbiviimise kuupäeva erinevust võis mõjutada Covid-19 levik, Ühendkuningriigis toimus vastamine vahemikus 2021-2022, mis oli umbes aasta pärast esimest Covid-19 juhtumit Euroopas (BBC, 2020). Sarnane vahemik, kuid varieeruvusega, oli ka Euroopa Liidu liikmesriikides. Tervikuna oli Brexiti järgne periood 4 aastat hiljem, samas kui Brexiti eelne ja järgne aeg erinesid omavahel aasta. See ei mõjuta otseselt tulemusi, kuid võib olla tõlgendusprotsessis vajaminev teadmine. Töös ei eristata väärtuste kallet osapoolte suunas, vaid lähtutakse Euroopa Liidu alusväärtustest. Kuna Euroopa Liitu kuulumise alusdokumendi allkirjastamisel teadvustab riik, et prioritseerib nendes mainitud väärtusi, siis peetakse neid sama tasandi väärtusteks osapoolte vahel. Samuti võib liikmesriikide siseselt eksisteerida erinev arusaam spetsiifilistest väärtustest, mida ei arvestata, sest Euroopa Liitu peetakse terviklikuks üksuseks, mida võrreldakse Ühendkuningriigiga. Autor teadvustab eelmainitud piiranguid.

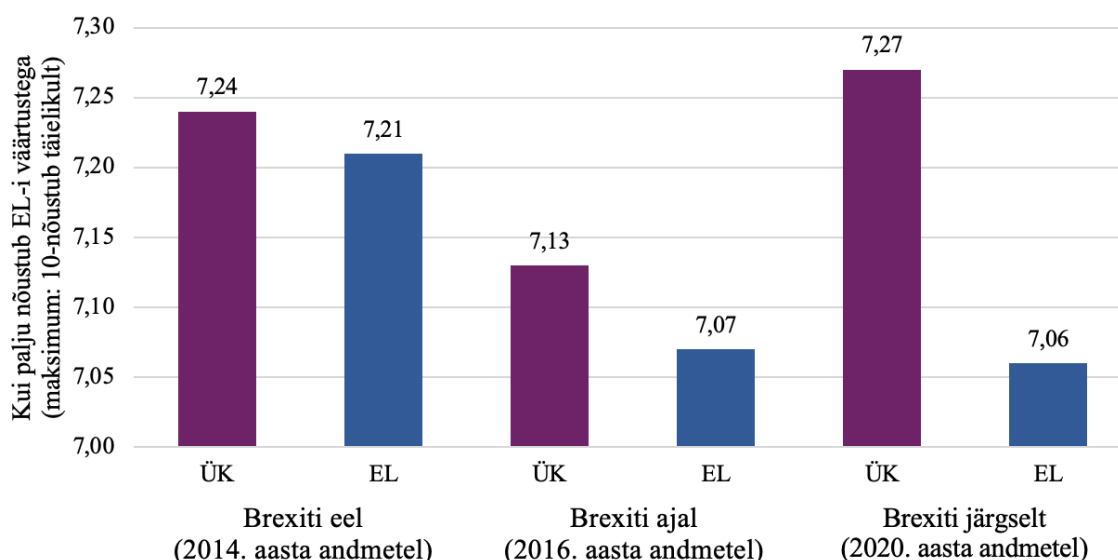
5. Analüüs

Eesolevas osas analüüsitakse osapooli ehk Ühendkuningriiki ja Euroopa Liidu liikmesriike teineteisega ja iseendaga. Vaadeldakse väärtushinnangute keskmiste erinevust, muutujate erinevuse suurust, osapooltel endal toimunud muutusi, osapoolte erinevust ajavahemikel, statistilist olulisust erinevustel. Analüüsi teises osas konverteeritakse sobivad muutujad ühte väärtusesse, ning visualiseeritakse nende liikumist ajas. Analüüsis on kolm ajavahemikku, 2014 ehk Brexiti eel, 2016 ehk Brexiti ajal, ja 2020 ehk Brexiti järgselt. Analüüsis kasutatakse statistilisi teste, kirjeldavat statistikat, võrdlevat analüüsi, ning andmete ja statistika visualiseerimist.

5.1 Väärtushinnangute keskmiste erinevuse analüüs

Tabelis 3 on mõõdetud kahte osapoolt, Euroopa Liidu liikmesriigid (EL) ja Ühendkuningriigid (ÜK), kolmes ajajärgus (Brexiti eel, ajal, järgselt). Tegu on kõigi 7 väärtushinnanguid defineeriva, kirjeldava või seletava küsimuse aritmeetiliste keskmistega. Kasutatud väärtusi näeb tabelist 1. Tabel 3 eesmärk on näidata suhtelist erinevust väärtushinnangutes Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide puhul. Numbrite omavaheline suhe loob konteksti, millest tulenevalt saab hinnata ja tuvastada erinevust osapoolte vahel.

Tabel 3. Väärtushinnangute keskmiste erinevus ajas. ESS 2014, 2016, 2020

Tabel 3 näitab osapoolte terviklikus Euroopa Liidu väärtushinnangute prioritseerimises olenevat erinevust. Brexiti eelsel ajal on näha mõlema osapoole pigem kõrget nõustumist Euroopa Liidu poolt esindatud väärtustega. Brexiti eelsel ajal on mõlema osapoole keskmised peaaegu samad, olles Ühendkuningriigil 0.03 ühiku võrra kõrgem kui Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine. Brexiti aegsel ajal, ehk 2016 aastal on näha suurimat langust antud vahemikus, kus Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud muutus oli suurim. Vahemikus 2014 ja 2016 langes Euroopa Liidu liikmesriikide poolehoid -0.14 ühikut, langedes 7.21-lt 7.07-ni. Samas vahemikus langes Ühendkuningriigi keskmine -0.11 ühikut, 7.24-lt 7.13-ni. Seega ei toimunud muutus väärtuste prioritseerimisel eksklusiivselt vaid Ühendkuningriigis, vaid pea samal suurel määral ka Euroopa Liidu liikmesriikides. 2016 ja 2020 aastate võrdluses toimus väärtushinnangutega nõustumise muutus vaid -0.01 ühikut. Kuna langus on niivõrd väike 4 aasta jooksul, siis saab seda pidada langemise aeglustumiseks või stabiliseerumiseks Euroopa Liidu liikmesriikides. Ühendkuningriigis toimus 2016 ja 2020 vahemikus silmajääv tõus 0.14 ühiku võrra, 7.13-lt 7.27-ni. Kui vaadata Brexiti eelset aega võrdluses Brexiti järgse ajaga, siis on näha, et Ühendkuningriigi poolehoid Euroopa Liidu väärtustele terviklikult hoopis tõusis 0.03 ühikut, ületades ka 2014 aasta statistika. Euroopa Liidu liikmesriikides toimus aga pidev ajas langemise trend, langedes antud perioodil terviklikult -0.15 ühikut.

Tabelist on näha poolehoiu langemise trendi, kuni Brexiti toimumiseni, mil Ühendkuningriik murdis end ennustatavast trendist välja. Muutus on Brexiti kontekstis ja ajavahemikus, seega Brexit oli seotud mingil määral väärtushinnangute poolehoiu tõusuga Ühendkuningriigis. Euroopa Liidu liikmesriigid jäid liitu edasi, mis peegeldub ka trendi jätkumises, ehk ühel osapooltel esines suur muutus lahkumise näol, ja teisel osapooltel jätkus senine suund Euroopa Liidus. Ühendkuningriigi eksponentsiaalne poolehoiu tõus on korrelatsioonis Brexitiga, mis võib näidata optimismi suurenemist ühiskonnas. Tabel 3-st on seega selgelt näha, et muutus väärtustes ei esinenud niivõrd suurel määral enne Brexiti, vaid muutus väljendus hoopis pärast Brexiti, kus osapoolte suunad lähevad laiali. Ajas toimunud vahe ehk väärtushinnangute lõhe suurenemist osapooltes on näha tabelis 8. Seega ei pruukinud muutuse põhjuseks olla ühiste väärtuste puudumine, vaid hoopis erineva suuna ja fookuse võtmine, sest poolehoid Euroopa Liidu väärtustesse Ühendkuningriigis tõusis pärast Brexiti. Ehk väärtused Ühendkuningriigi inimestes ei olnud niivõrd muutunud, vaid Euroopa Liiduga kaasnev stigma ja/või kohustus nõustuda tehtava poliitikaga võis hoida tagasi väärtushinnangute esindamist, isegi kui tegu on samade väärtuste ja seisukohtadega. Samuti

toimus Brexiti järgsel ajavahemikul vastamine Ühendkuningriigi jaoks uues kontekstis, kus väärtusi ei seostatud enam niivõrd palju Euroopa Liiduga, vaid enda kontekstiga. See peegeldab samade baasväärtuste pooldamist, olles mõjutatud kontekstist, kus see toimub.

5.2 Muutujate erinevuse analüüs

Tabel 4 näitab individuaalsete väärtuste muutumist ajas, koos iga väärtuse muutusega. Selle eesmärk on näidata suhtelist muutust ajas, selgitamaks suurima ja väikseima muutusega küsimusi. Muutused on 2014 ja 2020 vahel, ja välja toodud nii reaalarvuliselt ehk ühikutes kui protsentuaalselt.

Tabel 4. Väärtushinnanguid peegeldavate muutujate ühikuline suurus ajas. ESS 2014, 2016, 2020

Väärtus- hinnangud	ÜK					EL				
	2014	2016	2020	Muutus (üh)	Muutus (%)	2014	2016	2020	Muutus (üh)	Muutus (%)
<i>ipeqopt</i>	7,96	7,67	8,20	0,24	3,0%	7,94	7,63	7,77	-0,17	-2,2%
<i>ipfrule</i>	5,30	5,11	4,89	-0,41	-8,3%	5,70	5,55	5,56	-0,14	-2,5%
<i>ipudrst</i>	7,37	7,48	7,83	0,46	5,9%	7,30	7,22	7,08	-0,22	-3,1%
<i>impfree</i>	7,73	7,70	7,96	0,23	2,9%	7,69	7,63	7,51	-0,18	-2,4%
<i>iphlppl</i>	7,96	8,06	8,29	0,33	4,0%	7,67	7,57	7,56	-0,11	-1,4%
<i>ipstrgv</i>	7,65	7,30	7,20	-0,45	-6,2%	7,42	7,32	7,30	-0,12	-1,7%
<i>ipbhprp</i>	6,71	6,57	6,52	-0,19	-2,9%	6,75	6,58	6,63	-0,12	-1,8%

Tabel 4 näitab baasväärtuste individuaalset muutumist ajas. Tabel 6 näitab Ühendkuningriigi p-väärtusi, ning Tabel 7 näitab Euroopa Liidu liikmesriikide p-väärtusi. Ühendkuningriigi puhul on näha, et suurim langus toimus küsimuses *ipfrule* (kui oluline on käskude täitmine ja reeglite järgimine), langedes 2014 ja 2020 vahemikus -8.3%, selle pidev langemine igal ajaperioodil näitab soovi eirata norme ja mitte alluda käskudele. 2014 ja 2016 vahemikus toimunud muutus oli -0.19 ühikut, p-väärtusega 0.0524, ehk statistiliselt oluline muutus ei toimunud selles vahemikus, vaid 2016 ja 2020 vahelisel ajal. Muutus terviklikult, ehk 2014 ja

2020 vahel oli statistiliselt oluline, mis on nähtav Tabelist 6. Ühendkuningriigi teine kõige rohkem muutunud küsimus on *ipstrgv* (kui oluline on valitsuse kindlakäelisus ja turvalisuse garanteerimine), mis langes 2014 ja 2020 vahemikus -6.2%. Sellest suurim langus toimus Brexiti eelse ja aegse aja võrdluses, p-väärtus <0.0001 , ning Brexiti aegse ja järgse aja võrdluses ei olnud muutus statistiliselt oluline (Tabel 6). Seega väljendus soov valitsuse kindlakäelisusele ja turvalisuse garanteerimisele kõige rohkem Brexiti eelsel ajal, mis võis olla ka üheks põhjuseks Brexitiks. See soov võis tuleneda rahulolematusest valitsusega, väärtuste või prioriteetide muutumisest, mida esindas Euroopa Liit. Suurim tõus Ühendkuningriigis toimus küsimuses *ipudrst* (kui oluline on mõista erinevaid inimesi), mis tõusis vahemikus 2014 ja 2020 5.9%. See näitab ühiskonnas võrdsuse prioritiseerimist, ja see on tõusvas trendis kogu ajaperioodi. Muutus oli väiksem 2014 ja 2016 vahel, kus toimus 0.11 ühikune tõus (p-väärtus 0.0221), ning tõusis suuresti 2016 ja 2020 vahemikus (p-väärtus <0.0001). Ehk Brexiti eelsel ja aegsel ajal oli võrdsuse küsimuse muutus väiksem, kuid siiski statistiliselt oluline, tõustes suuremal määral pärast Brexiti, olles korrelatsioonis Brexitiga. Teine suurim tõus Ühendkuningriigis oli küsimuses *iphlppl* (kui oluline on teiste aitamine ja hoolimine teiste heaolust), mis tõusis 4% vahemikus 2014 ja 2020. Kõik toimunud muutused on statistiliselt olulised, ning neist suurim muutus toimus 2016 ja 2020 võrdluses. See peegeldab ühiskonnas solidaarsuse ja inimväärikuse prioritiseerimist, mis Ühendkuningriigis on olnud tõusvas trajektooris terve ajaperioodi vältel. Suurim kõikumine Ühendkuningriigis oli küsimuses *ipeqopt* (kui oluline on inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused), kus 2014 oli selle väärtuseks 7.96, 2016 oli selle väärtuseks 7.67, ja 2020 oli selle väärtuseks 8.20. Kõigi muutuste p-väärtus oli väiksem kui 0.05, ehk ei olnud tegu juhuslike muutustega (Tabel 6). Seega oli terviklik muutus 3% tõus, kuid selgelt on näha Brexiti aegsel ajal selle olulisuse vähenemist, mis väljendub ka p-väärtuses, mis oli 2016 ja 2020 võrdluse ajavahemikul <0.0001 . Kõikumine, koos tervikliku tõusuga toimus ka küsimuses *impfree* (kui oluline on otsustusvabadus ja individuaalne vabadus), mis langes Brexiti eelse ja aegse aja vahel 0.03 ühikut, kuid selle vahemiku p-väärtus on 0.4134, reaalne muutus toimus Brexiti aegse ja järgse aja võrdluses, kus muutus oli 0.26 ühikut ja p-väärtus 0.0042. Toimus terviklik tõus 2.9%, mis võis olla seotud otsustusvabaduse olulisuse väljendumises Brexiti protsessi tagajärjel. Ühendkuningriigis toimus langus küsimuses *ipbhprp* (kui oluline on, et isik käituks korralikult või õigesti), mis langes -2.9%, suurim osa muutusest oli 2014 ja 2016 vahel, kuid p-väärtus on selles ajavahemikus kõrgem kui 0.05, seega puudub otsene statistiline teadmine antud küsimuse või väärtuse prioritiseerimisest Ühendkuningriigis.

Kui vaadata Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud muutusi, siis on näha, et terviklikult Brexiti eelse aja ja järgse aja võrdluses ei toimunud tõusu üheski küsimuses. Kõige suurem langus toimus 2014 ja 2020 vahel küsimuses *ipudrst* (kui oluline on mõista erinevaid inimesi), mis langes terviklikult -3.1%. 2014 ja 2016 vahel oli langus -0.08 ühikune, ja 2016 ja 2020 ajavahemikul oli langus -0.14, mõlemad muutused olid statistiliselt olulised, näidates kindlat muutust (Tabel 7). Terve ajaperioodi jooksul vähenes erinevate inimeste mõistmise (*ipudrst*) väärtus -0.22 ühikut. Teine protsentuaalselt enim langenud küsimus oli *ipfrule* (kui oluline on käskude täitmine ja reeglite järgimine), mis vähenes -2.5%, millest kõik toimus vahemikus 2014 ja 2016, langedes -0.15 ühikut. 2016 ja 2020 vahemikus tõusis keskmine vaid 0.01 ühiku võrra, kuid muutuse p-väärtus on 0.0277, ehk toimunud väike muutus ei ole juhuslik. Kõige vähem toimus langus küsimuses *iphlppl* (kui oluline on teiste aitamine ja hoolimine teiste heaolust), mis langes -1.4%, millest enamus toimus taaskord 2014 ja 2016 vahemikus. Brexiti eelsel ja aegsel ajavahemikul toimunud muutus oli -0.10 ühikut ja p-väärtus <0.0001. 2016 ja 2020 vahemikus oli langus küsimuses *iphlppl* minimaalne, 0.01 ühikut, ehk solidaarsuse ja inimväärikuse küsimust selles vahemikus saab lugeda samaks, sest p-väärtus on 0.1848 (Tabel 7). Teine kõige vähem langenud küsimus oli *ipstrgv* (kui oluline on valitsuse kindlakäelisus ja turvalisuse garanteerimine), mis langes Brexiti eelse ja järgse aja võrdluses -1.7%. Kogu muutus toimus 2014 ja 2016 aja vahel, mil antud küsimuse prioritseerimine vähenes -0.10 ühikut, olles statistiliselt oluline. 2016 ja 2020 vahemikus ei toimunud antud küsimuses statistiliselt olulist muutust. See näitab taaskord valitsustega potentsiaalset rahulolematust, ja prioriteetide ning väärtuste nihet Euroopa ühiskonnas. Sarnaselt palju langes ka küsimus *ipbhprp* (kui oluline on, et isik käituks korralikult või õigesti), langedes terviklikult -1.8%, kus langus toimus vaid 2014 ja 2016 vahemikus, mil muutus oli -0.17 ühikut, p-väärtusega <0.0001. Võrreldes 2016 ja 2020 tõusis antud küsimuse prioritseerimine 0.05 ühikut, mis on väike, kuid statistiliselt oluline tõus, p-väärtusega <0.0001 (Tabel 7). Euroopa Liidu liikmesriikides langes küsimus *ipeqopt* (kui oluline on inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused) 2014 ja 2020 vahemikus -2.2%, millest kogu langus toimus 2014 ja 2016 vahemikus, ning 2016 ja 2020 vahemikus toimus 0.14 ühikune tõus. Brexiti eel ja aegsel vahemikus toimunud langus oli -0.31 ühikut ja p-väärtus <0.0001, mis näitab antud ajavahemikul toimunud võrdsuse prioritseerimise üpris suurt langust. Brexiti aegsel ja järgsel ajal toimus küsimuses 0.14 ühikune tõus, mille p-väärtus oli samuti <0.0001, kuid tõus ei ületanud 2014 aastal olnud poolehoidu. Ehk Brexiti aegsel ajal jõudis võrdsuse küsimus madalpunkti, ja peale Brexiti toimus tõus võrdsuse prioritseerimisel Euroopa Liidu liikmesriikides, kuid see ei jõudnud Brexiti eelsesse seis

tagasi. Languses oli ka vabaduse väärtustamine, vahemikus 2014 ja 2020 langes väärtus *impfree* -2.4% (kui oluline on otsustusvabadus ja individuaalne vabadus). Langus toimus igas ajavahemikus ja oli statistiliselt oluline, see võib viidata potentsiaalsele poliitilisele ebastabiilsusele, populismi tõusule või kultuurilistele muutustele Euroopa Liidu liikmesriikides tervikuna. Samuti peegeldab see pessimismi Euroopa Liidu väärtuste prioritseerimisel.

Tabel 5 näitab Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide hinnangut kahele küsimusele, mis on otseselt seotud usaldusega Euroopa Parlamendi vastu ja Euroopa unifikatsiooniga. Selle eesmärk on mõõta üldist poolehoidu Euroopa institutsioonidesse ja Euroopa protsessidesse. Tegu on aritmeetiliste keskmistega, muutused on 2014 ja 2020 vahemikus välja toodud nii ühikutes kui ka protsentuaalselt.

Tabel 5. Kontekstiloome muutujate ühikuline suurus ajas. ESS 2014, 2016, 2020

Väärtus-hinnangud	ÜK					EL				
	2014	2016	2020	Muutus (üh)	Muutus (%)	2014	2016	2020	Muutus (üh)	Muutus (%)
<i>trstep</i>	3,08	3,55	3,68	0,60	16,4%	4,25	4,30	4,51	0,26	5,7%
<i>eufff</i>	3,76	4,19	4,99	1,23	24,7%	4,93	4,93	5,54	0,61	11,0%

Tabelis on kaks muutujat, *trstep* (kui palju usaldab isik Euroopa Parlamenti) ja *eufff* (kas Euroopa unifikatsioon peaks minema kaugemale või on läinud liiga kaugemale). Koheselt on näha, et mõlemat küsimust tabas poolehoidu tõus, mis ei oleks eeldatav. Näiteks võiks arvata, et Brexit kui otsus tähendab iseenesest, et usaldus Euroopa Parlamenti vähenes Ühendkuningriigis selle tõttu, kuid usaldus hoopis tõusis. Usaldus Euroopa Parlamenti tõusis Ühendkuningriigis 2014 ja 2020 vahemikus 16.4%. Tõus toimus vahemikus 2014 ja 2016, tõustes 0.47 ühikut. Muutus 2016 ja 2020 vahel oli 0.13 ühikut, p-väärtusega 0.1381, mis näitab, et muutus võis olla juhuslik. Seega toimus kogu muutus usalduses Euroopa Parlamenti Brexiti eelse ja aegse ajavahemiku jooksul. Samuti tõusis Ühendkuningriigis 2014 ja 2020 vahemikul poolehoid Euroopa unifikatsiooni pooldamisele 24.7%, suurim muutus oli 2016 ja 2020 vahemikus, mil poolehoid tõusis 0.80 ühikut. Kõigi vahemike p-väärtus on <0.0001, näidates statistilise olulisuse eksisteerimist. Euroopa unifikatsiooni küsimus võis

potentsiaalselt olla muutunud konteksti tagajärg, mida pooldatakse pealtvaataja rollist. Sama fenomen toimus ka Euroopa Liidu liikmesriikides, kus usaldus Euroopa Parlamenti tõusis vahemikus 2014 ja 2020 5.7%, millest suurim tõus oli 2016 ja 2020 vahemikus. Muutused olid küll väiksemad, kuid olid kõik statistiliselt olulised. Euroopa unifikatsiooni poolehoid tõusis osapoolte muutujatest enim, 2016 ja 2020 vahemikus 11%. Brexiti eelse ja aegse aja võrdluses muutust ei toimunud, kuid p-väärtus oli siiski <0.05 . Seega toimus unifikatsiooni poolehoiu tõus täielikult Brexiti aegse ja järgse aja vahemikus. See peegeldab liikmesriikide soovi konsolideerida ühisuse eesmärgil. Mõlemate osapoolte seisukoha suured tõusud olid erinevates kontekstides. Euroopa Liidu liikmesriigid vastavad liitu kuulumise kontekstist, eeldatava sooviga parandada üldist heaolu liidus pikemas ajas. Ühendkuningriigi Brexiti järgsed, ja potentsiaalselt ka Brexiti aegsed vastused võisid olla lahkumisest tekkinud konteksti muutusega seotud. Selle tagajärjel muutus küsimus rohkem abstraktseks ja fundamentaalseks printsiibiks, mitte enam Ühendkuningriiki puudutavaks reaalsuseks. Euroopa Liidu liikmesriikide perspektiivist peegeldab see usku Euroopa institutsioonidesse, protsessidesse ja koostööpotentsiaali.

Tabel 6 näitab Ühendkuningriigi väärtuste muutust omavahelises võrdluses kõigis ajavahemikes, ja statistilist olulisust, kus $p \leq 0.05$. P-väärtuse saamiseks kasutati Kruskal-Wallise ja Dunn'i testi. Tabelist on näha, et ühtset trendi kõigil väärtustel üheski suunas otseselt pole, erinevused on nii tõusude kui ka languste näol. Välja arvatud küsimused *trstep* ja *euff*. Suurim absoluutmuutus toimus Brexiti aegsel ja järgsel ajal, mis võib suuresti olla seotud Brexiti toimumisega ja sellest tulenevast kollektiivsest muutusest ühiskonnas.

Tabel 6. Ühendkuningriigi väärtuste muutuse võrdlus iseendaga ja p-väärtus läbi Kruskal-Wallise ja Dunn'i testi. ESS 2014, 2016, 2020

ÜK väärtushinnangud	Muutus ühikutes ja (p-väärtus)		
	2014 vs 2016	2016 vs 2020	2014 vs 2020
<i>ipeqopt</i>	-0.29 (0.0001)	0.53 (<0.0001)	0.24 (0.0001)
<i>ipfrule</i>	-0.19 (0.0524)	-0.22 (0.0444)	-0.41 (0.0009)
<i>ipudrst</i>	0.11 (0.0221)	0.35 (<0.0001)	0.46 (<0.0001)
<i>impfree</i>	-0.03 (0.4134)	0.26 (0.0042)	0.23 (0.002)
<i>iphlppl</i>	0.10 (0.0444)	0.23 (0.0001)	0.33 (<0.0001)
<i>ipstrgv</i>	-0.35 (<0.0001)	-0.10 (0.2150)	-0.45 (<0.0001)
<i>ipbhprp</i>	-0.14 (0.0516)	-0.05 (0.404)	-0.19 (0.1253)
<i>trstep</i>	0.47 (<0.0001)	0.13 (0.1381)	0.60 (<0.0001)
<i>euff</i>	0.43 (<0.0001)	0.80 (<0.0001)	1.23 (<0.0001)

Tabel 7 näitab Euroopa Liidu liikmesriikide väärtuste muutust omavahelises võrdluses kõigis ajavahemikes, ja statistilist olulisust, kus $p \leq 0.05$. P-väärtuse saamiseks kasutati Kruskal-Wallise ja Dunn'i testi. Tabelist on näha, et enamus küsimuste puhul on tegemist langusega, ning üksikud tõusud on pigem väikesed. Välja arvatud küsimused *trstep* ja *eufff*. Suurim absoluutmuutus toimus Euroopa Liidu liikmesriikides Brexiti aegsel ja järgsel ajal, kuid muutused tervikuna kõigis ajavahemikes olid väiksemad kui Ühendkuningriigi puhul.

Tabel 7. Euroopa Liidu liikmesriikide väärtuste muutuse võrdlus iseendaga ja p-väärtus läbi Kruskal-Wallise ja Dunn'i testi. ESS 2014, 2016, 2020

EL-i väärtushinnangud	Muutus ühikutes ja (p-väärtus)		
	2014 vs 2016	2016 vs 2020	2014 vs 2020
<i>ipeqopt</i>	-0.31 (<0.0001)	0.14 (<0.0001)	-0.17 (<0.0001)
<i>ipfrule</i>	-0.15 (<0.0001)	0.01 (0.0277)	-0.14 (<0.0001)
<i>ipudrst</i>	-0.08 (0.0001)	-0.14 (<0.0001)	-0.22 (<0.0001)
<i>impfree</i>	-0.06 (0.0019)	-0.12 (<0.0001)	-0.18 (<0.0001)
<i>iphlppl</i>	-0.10 (<0.0001)	-0.01 (0.1848)	-0.11 (<0.0001)
<i>ipstrgv</i>	-0.10 (<0.0001)	-0.02 (0.1513)	-0.12 (<0.0001)
<i>ipbhprp</i>	-0.17 (<0.0001)	0.05 (<0.0001)	-0.12 (<0.0001)
<i>trstep</i>	0.05 (<0.0001)	0.21 (<0.0001)	0.26 (<0.0001)
<i>eufff</i>	0.00 (0.0088)	0.61 (<0.0001)	0.61 (<0.0001)

5.3 Osapoolte ajavahemiku erinevuse võrdlus

Tabel 8 näitab Ühendkuningriigi ja Euroopa Liikmesriikide ajaperioodide erinevust, ja statistilist olulisust antud muutuses. Statistiline olulisus väljendub juhul kui $p \leq 0.05$. P-väärtuse saamiseks on kasutatud Wilcoxon'i astaksumma testi.

Tabel 8. Erinevus igal ajaperioodil osapoolte vahel ühikutes ja p-väärtus läbi Wilcoxon'i astaksumma testi. ESS 2014, 2016, 2020

Väärtus-hinnangud	Erinevus ÜK ja EL-i vahel ühikutes ja (p-väärtus)		
	ÜK Brexiti eel vs EL Brexiti eel	ÜK Brexiti ajal vs EL Brexiti ajal	ÜK Brexiti järgselt vs EL Brexiti järgselt
<i>ipeqopt</i>	0.02 (0.3383)	0.04 (0.1514)	0.43 (<0.0001)
<i>ipfrule</i>	0.40 (<0.0001)	0.44 (<0.0001)	0.67 (<0.0001)
<i>ipudrst</i>	0.07 (0.0249)	0.26 (<0.0001)	0.75 (<0.0001)
<i>impfree</i>	0.04 (0.2497)	0.07 (0.0601)	0.45 (<0.0001)
<i>iphlppl</i>	0.29 (<0.0001)	0.49 (<0.0001)	0.73 (<0.0001)
<i>ipstrgv</i>	0.23 (<0.0001)	0.02 (0.6473)	0.10 (0.6430)
<i>ipbhprp</i>	0.04 (0.8611)	0.01 (0.3875)	0.11 (0.7526)
<i>trstep</i>	1.17 (<0.0001)	0.75 (<0.0001)	0.83 (<0.0001)
<i>euftf</i>	1.17 (<0.0001)	0.74 (<0.0001)	0.55 (<0.0001)

Tabelist on näha osapoolte seisukohtade positsioonide erinevust ühel ajaperioodil. Väärtuste *ipeqopt* (kui oluline on inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused), *impfree* (kui oluline on otsustusvabadus ja individuaalne vabadus), *ipbhprp* (kui oluline on, et isik käitaks korralikult või õigesti) puhul on näha, et Brexiti eelsel ajal olid osapoolte seisukohad antud küsimuste puhul sarnased, ning statistiline olulisus erinevusel puudub. Väike, 0.07 ühikune erinevus Brexiti eelsel ajal esines veel küsimuses *ipudrst* (kui oluline on mõista erinevaid inimesi), kuid selle p-väärtus on 0.0249, mis indikeerib väikest, kuid statistiliselt olulist erinevust. Suurim erinevus osapoolte vahel Brexiti eelsel ajal on küsimustes *trstep* (kui palju usaldab isik Euroopa Parlamenti) ja *euftf* (kas Euroopa unifikatsioon peaks minema kaugemale või on läinud liiga kaugemale), mis on mõlema puhul 1.17 ühikune erinevus Euroopa Liidu liikmesriikide kasuks. Mõlema p-väärtus on <0.0001. See näitab, et poolehoid antud küsimustele oli palju suurem Euroopa Liidu liikmesriikides, viidates seisukohtades lahknevusele. Suurem erinevus osapoolte vahel esines ka veel küsimustes *ipfrule* (kui oluline on käskude täitmine ja reeglite järgimine), *iphlppl* (kui oluline on teiste aitamine ja hoolimine teiste heaolust), *ipstrgv* (kui oluline on valitsuse kindlakäelisus ja turvalisuse garanteerimine).

Erinevused Brexiti eelsel ajal olid vastavalt *ipfrule* 0.40, *iphlppl* 0.29, *ipstrgv* 0.23, ning kõigi p-väärtused on <0.0001 . Seega on Brexiti eelsest ajast näha, et 4/9 juhtudel Ühendkuningriigi seisukohad Euroopa Liidu poolt esindatud väärtustele on sarnased Euroopa Liidu liikmesriikide omadele (ehk erinevus on väiksem kui 0.1). See peegeldab Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu väärtushinnangute sarnasust Brexiti eelsel ajal.

Brexiti aegsel ajal oli suurimaks erinevuseks osapoolte vahel taaskord *trstep* (kui palju usaldab isik Euroopa Parlamenti) ja *eufff* (kas Euroopa unifikatsioon peaks minema kaugemale või on läinud liiga kaugemale), vastavalt 0.75 ja 0.74 ühikut, ning mõlemal juhul on erinevus statistiliselt oluline. Statistiliselt olulised erinevused Brexiti aegsel ajal osapoolte vahel on veel *ipfrule* (kui oluline on käskude täitmine ja reeglite järgimine), *ipudrst* (kui oluline on mõista erinevaid inimesi), *iphlppl* (kui oluline on teiste aitamine ja hoolimine teiste heaolust). Erinevus on *ipfrule* 0.44 ühikut, *ipudrst* 0.26 ühikut, *iphlppl* 0.49 ühikut. Kõigi eelmainitud küsimuste p-väärtus on <0.0001 . Sarnane seisukoht Brexiti eel ajal on osapoolte vahel neljal küsimusel, *ipeqopt* (kui oluline on inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused), *impfree* (kui oluline on otsustusvabadus ja individuaalne vabadus), *ipstrgv* (kui oluline on valitsuse kindlakäelisus ja turvalisuse garanteerimine), *ipbhprp* (kui oluline on, et isik käituks korralikult või õigesti). Kõigi eelmainitud küsimuste p-väärtus on >0.05 , ehk erinevused on sellises suuruses, et need ei ole statistiliselt olulised, ning eksisteerivad erinevust ei saa lugeda piisavalt oluliseks. Võrreldes Brexiti eelse ja aegse aja osapoolte tulemuste erinevust, siis on näha, et väärtushinnangu küsimuste puhul on näha erinevuse teket, kus 4/7 juhul väärtushinnangute lõhe suurenes.

Brexiti järgsel ajal toimuvad suurimad muutused osapoolte vahel. Näha on erinevuse suurenemist ajas, mis jõuab tippu Brexiti järgseks perioodiks. Kui Brexiti eelsel ajal oli keskmine erinevus osapoolte vahel 0.38 ühikut, ja Brexiti aegsel ajal keskmine erinevus 0.31 ühikut, siis pärast Brexiti oli keskmine erinevus osapoolte vahel 0.51 ühikut. Seda erinevust peegeldab ka Tabel 1. Kui Brexiti eel ja ajal oli küsimuse *ipeqopt* (kui oluline on inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused) erinevus 0.02 ja 0.04, ehk peaaegu sama, siis Brexiti järgsel ajal oli see 0.43 (p-väärtus <0.0001). Seega oli Brexiti eelsel ja aegsel ajal osapooltel sama trajektoor, kuid pärast Brexiti toimumist tõusis Ühendkuningriigis võrdsuse prioritseerimine üpris suurel määral, mis ületas Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud väikese tõusu. Vahe osapooltes suurenes ka küsimuses *ipfrule* (kui oluline on käskude täitmine ja reeglite järgimine), mille erinevus Brexiti eel oli 0.40, ja ajal 0.44, kuid Brexiti

järgsel perioodil suurenes see 0.67-ni. Muutus tulenes Ühendkuningriigis toimunud käskude täitmise ja reeglite järgimise soovi vähenemisest, mis oli erinevuse suurenemise taga. Euroopa Liidus toimus samal ajal statistiliselt oluline väike, 0.01 ühikune tõus. Vahe, mis ajas pidevalt suurenes, oli *ipudrst* (kui oluline on mõista erinevaid inimesi), olles Brexiti eel 0.07, Brexiti ajal 0.26 ja Brexiti järgselt 0.75. Antud küsimuses erinevuse suurenemine näitab prioritseerimise muutust, Brexiti eel oli erinevus minimaalne, ning suurenes ajas. Kuigi Brexiti eelne erinevus oli vaid 0.07, oli see siiski statistiliselt oluline, mis kattub ka erinevuse suurenemisega. Ajas suurenes küsimuse *impfree* (kui oluline on otsustusvabadus ja individuaalne vabadus) vahe, Brexiti eel ja ajal oli see statistiliselt ebaoluline 0.04 ja 0.07, kuid Brexiti järgsel perioodil oli vahe statistiliselt oluline 0.45 ühikut. Seega suurenes vahe ka otsustusvabaduse ja individuaalse vabaduse prioritseerimises, mis toimus kõik Ühendkuningriigis. Brexiti kontekstis on muutus loogilises seoses, prioritseerima hakati otsustusvabadust ja individuaalset vabadust, mida Euroopa Liidu liikmesriikides tegema ei hakatud. Brexiti protsess ise peegeldab Ühendkuningriigis otsustusvabaduse ja individuaalse vabaduse prioritseerimise suurenemist. Ajas suurenes ka erinevus küsimuses *phlpl* (kui oluline on teiste aitamine ja hoolimine teiste heaolust), mis oli Brexiti eelsel ajal 0.29 ühiku suurune, Brexiti ajal oli erinevus 0.49 ühiku suurune, ja Brexiti järgseks ajaks oli erinevus 0.73 ühiku suurune. Kõik muutused on statistiliselt olulised, ning väärtuse suurem prioritseerimine toimus kõik Ühendkuningriigis. Euroopa Liidu liikmesriikides on näha antud küsimuses pidevat langust. Seega paistab ka siin välja vahe suurenemine osapooltel. Küsimus, mille erinevus osapoolte vahel ei suurenenud on *ipstrgv* (kui oluline on valitsuse kindlakäelisus ja turvalisuse garanteerimine), selle küsimuse suurim erinevus oli Brexiti eelsel ajal, olles 0.23 ühikut. Kuna Brexiti eelse aja erinevuse puhul on tegemist ainukese statistiliselt olulise erinevusega ajavahemike jooksul, siis saab väita, et seisukohad on antud küsimuses üpris sarnased, ja muutus toimus mõlemal osapoolel samas suunas. Statistiliselt ebaoluline erinevus oli igas ajavahemikus küsimuses *ipbhprp* (kui oluline on, et isik käituks korralikult või õigesti), mis erines minimaalselt, ning seda saab seetõttu pidada osapooltel samaks. Eelmainitule vastupidiselt liikusid küsimused *trstep* (kui palju usaldab isik Euroopa Parlamenti) ja *eufff* (kas Euroopa unifikatsioon peaks minema kaugemale või on läinud liiga kaugemale). Osapoolte suurim erinevus antud küsimustes oli Brexiti eelsel ajal, ning väiksem erinevus oli Brexiti aegsel ja/või järgsel ajal. Küsimuse *trstep* puhul on näha, et osapoolte kõige väiksem erinevus oli Brexiti aegsel ajal, mil selleks oli 0.75 ühikut. Erinevus suurenes tänu Euroopa Liidu liikmesriikidele, tõus toimus ka Ühendkuningriigis, kuid väiksemal määral. Küsimuse *eufff* puhul oli väiksem erinevus Brexiti järgsel ajal, olles 0.55, ja suurim

erinevus oli Brexiti eelsel ajal. Erinevuse vähenemine tulenes Ühendkuningriigi eksponentsiaalsest poolehoidu tõusust Euroopa unifikatsiooni pärast Brexiti. Tõus oli ka Euroopa Liidu liikmesriikides, kuid väiksemal määral.

5.4 Konversioon väärtusteks

Väärtuste selgemaks mõõtmiseks ühiskonnas saab tõlgendada eelmainitud seitset väärtushinnangutega seotud küsimust otsesteks väärtusteks. Iga väärtuse kohta on kaasatud kõik kattuvad muutujad, kus kui väärtusi on vähemalt kaks, siis esindab väärtust aritmeetiline keskmine. Väärtust 'võrdsus' esindavad muutujate *ipeqopt*, *ipudrst* aritmeetiline keskmine. Väärtus 'õigusriik' esindavad *ipfrule*, *ipstrgv*, *ipbhprp* aritmeetiline keskmine. Väärtusi 'inimväärikus ja solidaarsus' esindavad muutujate *ipudrst*, *iphlppl*, *ipbhprp* aritmeetiline keskmine. Väärtusi 'vabadus ja demokraatia' esindab *impfree* muutus. Väärtust 'rahu' esindab *ipstrgv* muutus. Rahu all on mõeldud riigisisese rahu prioritseerimist läbi valitsuse kindlakäelisuse ja turvalisuse garanteerimise. Kombineerimise eesmärk on anda terviklikum ülevaade ühiskonna seisukohast antud väärtusele, mis tänu välja paistnud muustritele saab anda täpsema ülevaate suurematest trendidest.

Võrdsuse prioritseerimise puhul on näha suurt erinevust, kus Brexiti protsessi perioodil tõusis Ühendkuningriigi poolehoid +4.3%, ning Euroopa Liidu liikmesriikides langes see -2.4%. Seega võrdsus on üks väärtustest, mille lõhe osapooltel suurenes mõjutades Ühendkuningriigis toimunud Euroopa Liidu baasväärtuste tõusu Brexiti järgsel ajal (Tabel 3). Õigusriigi väärtuse prioritseerimises on näha Ühendkuningriigi puhul -2% langust, ületades Euroopa Liidu liikmesriikide -1.9% languse. Seega on näha terviklikku õigusriigi väärtuse pooldamise langust, mis toimus mõlemal osapoolel. Inimväärikuse ja solidaarsuse väärtuses toimus samuti väärtushinnangute lõhe suurenemine, Ühendkuningriigis tõusis väärtuste pooldamine Brexiti eelse ja järgse aja võrdluses +2.7%, kuid langes Euroopa Liidu liikmesriikides samal perioodil -2.1%. Inimväärikuse ja solidaarsuse väärtused liikusid osapooltel erinevas suunas, luues väärtushinnangute lõhe. Vabaduse ja demokraatia väärtuste puhul on muutus väiksem, kuid muutused toimusid siiski erinevates suundades. Ühendkuningriigi puhul toimus Brexiti eelse ja järgse aja võrdluses +2.9% tõus pooldamises, ning Euroopa Liidu liikmesriikides samal perioodil -2.4% langus pooldamises. Rahu väärtuse poolehoidus on näha Brexiti eelse ja järgse aja võrdluses -6.9% langust Ühendkuningriigis,

ning -2.7% langust Euroopa Liidu liikmesriikides. Seega vähenes rahu prioriteerimine protsentuaalselt kõige rohkem Ühendkuningriigis. Väärtushinnangute lõhed ajas tekkisid väärtustes võrdsus, inimväärikus ja solidaarsus, vabadus ja demokraatia. Väärtused, mis muutusid samas suunas, olid õigusriik ja rahu.

Tabelid 9 ja 10 näitavad uusi kombineeritud väärtusi ühikutes. Väärtused on saadud eelnevas lõigus mainitud muutujate kombinatsioonist, vastavalt milline muutuja kattub millise väärtusega. Väärtustes, mis koosnevad rohkem kui ühest muutujast, on võetud kõigi sobivate muutujate aritmeetiline keskmine antud väärtust esindamaks.

Tabel 9. Väärtuste ühikud eri ajaperioodidel, samad kombineeritud. Ühendkuningriik

ÜK					
Ajaperiood	Võrdsus	Õigusriik	Inimväärikus, solidaarsus	Vabadus, demokraatia	Rahu
Brexiti eel	7.66	6.55	7.34	7.73	7.65
Brexiti ajal	7.57	6.33	7.37	7.70	7.30
Brexiti järgselt	8.00	6.42	7.54	7.96	7.20

Ühendkuningriigi puhul esineb andmete varieeruvus, kus ühtset trendi kõigis ei eksisteeri. Väärtused, mille prioritseerimine tõusis Brexiti eelse ja järgse aja võrdluses on võrdsus, inimväärikus ja solidaarsus, vabadus ja demokraatia. Samal perioodil langes prioritseerimine õigusriigi ja rahu väärtustes.

Tabel 10. Väärtuste ühikud eri ajaperioodidel, samad kombineeritud. Euroopa Liidu liikmesriigid

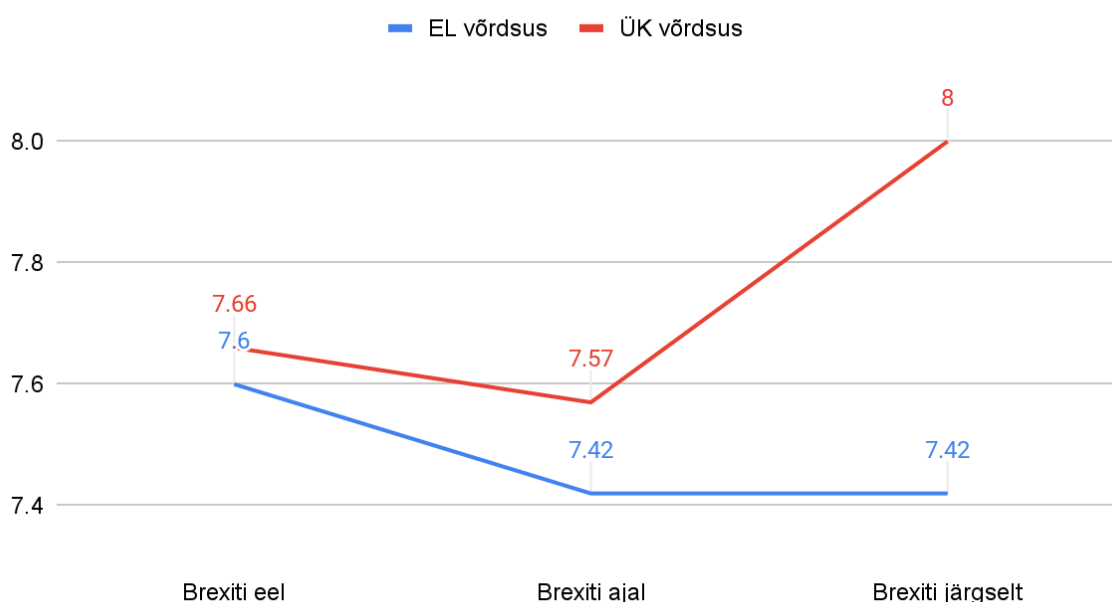
EL					
Ajaperiood	Võrdsus	Õigusriik	Inimväärikus, solidaarsus	Vabadus, demokraatia	Rahu
Brexiti eel	7.60	6.62	7.24	7.69	7.42
Brexiti ajal	7.42	6.48	7.12	7.63	7.32
Brexiti järgselt	7.42	6.50	7.09	7.51	7.30

Euroopa Liidu liikmesriikides esineb kõigis väärtustes langemise trend. Brexiti eelse ja järgse aja võrdluses langesid kõik väärtused. Suurim langus toimus võrdsuse, ning vabaduse ja demokraatia prioritiseerimises. Kaks kõige väiksemat muutust toimusid õigusriigi ja rahu prioritiseerimises. Langes ka inimväärikuse ja solidaarsuse väärtustamine.

Järgnevad joonised visualiseerivad eelmainitud muutusi ajas, kus igal joonisel on nähtav Brexiti perioodil toimunud väärtushinnangute muutus osapooltel. Tegu on muutujate kombinatsioonist saadud väärtuse keskmisega.

Joonis 1. Võrdsuse väärtuse muutus ajas

VÕRDSUS

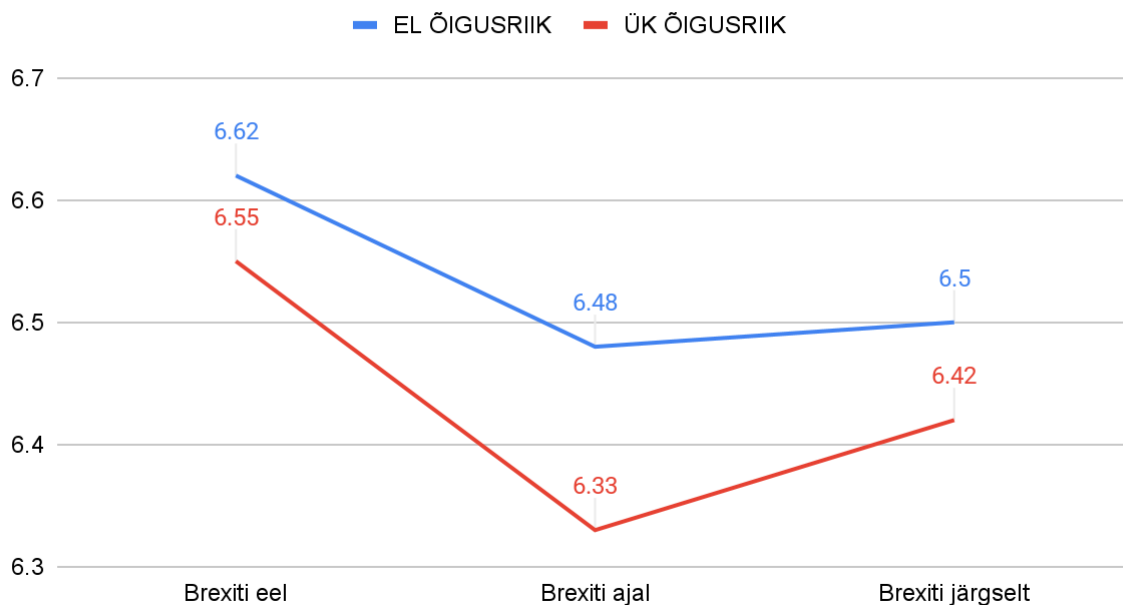

Võrdsuse väärtuse puhul on näha, et alguspunkt osapoolte vahel oli põhimõtteliselt sama, kuid Brexiti protsessi käigus suurenes järjest lõhe väärtushinnangutes. Selgelt on näha osapooltel ka sarnast langust Brexiti eelse ja aegse perioodi vahel, kus langus oli veidi suurem Euroopa Liidu liikmesriikides. Brexiti järgsel perioodil jäi Euroopa Liidu liikmesriikides seisukoht samaks. Ühendkuningriigi võrdsuse väärtushinnang tõusis Brexiti aegse ja järgse aja vahel suuresti, ületades Euroopa Liidu keskmise 0.58 ühiku võrra. See on korrelatsioonis Brexiti protsessi lõppemise tagajärjel toimunud küsimuste konteksti muutumisega, kus võrdsus pole enam Euroopa Liidu strateegia raamistikus, vaid

Ühendkuningriigi enda. Samuti saab võrdsust pidada üheks väärtushinnangu erinevuseks, mis on korrelatsioonis Brexiti protsessi toimumisega.

Joonis 2. Õigusriigi väärtuse muutus ajas

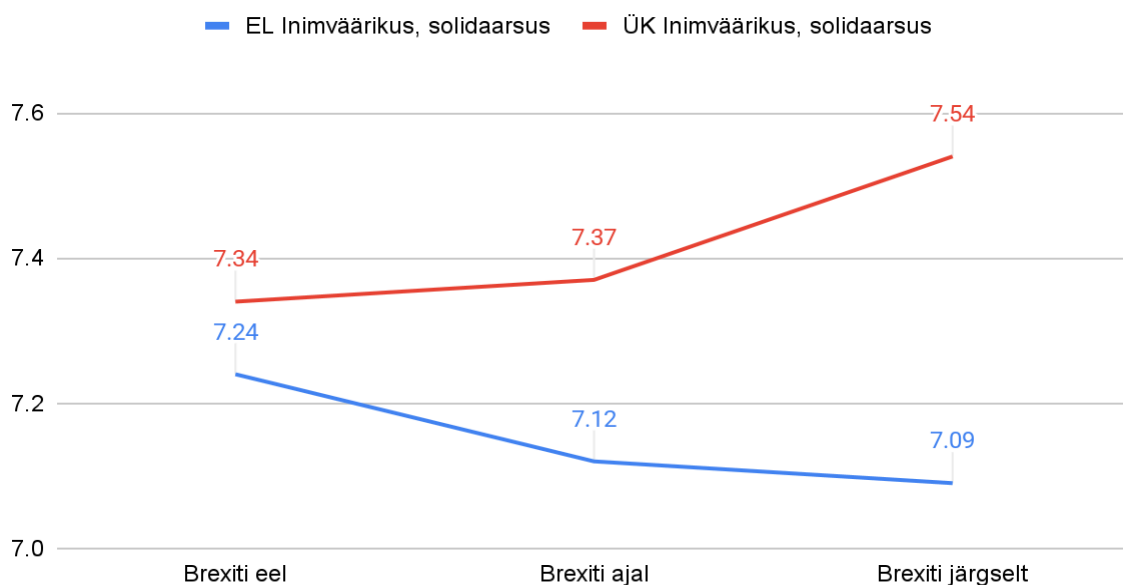
ÕIGUSRIIK

Õigusriigi küsimuses toimusid muutused terviklikult samas suunas, kuid need väljendusid drastilisemalt Ühendkuningriigis. Langus Brexiti eelse ja aegse aja võrdluses toimus mõlemal osapoolel, kuid suuremal määral Ühendkuningriigis, langedes 0.22 ühikut. Brexiti aegse ja järgse perioodi vahel toimus mõlemal poolehoiu tõus, olles taaskord veidi suurem Ühendkuningriigis. Siiski on osapoolte vaheline erinevus üpris sarnane 2014 aasta ehk Brexiti eelsele seisule. See on korrelatsioonis tervikliku sotsiaalse usaldamatuse ja rahulolematusega seadusandlikku võimu, jõudes madalpunkti Brexiti aegsel ajal. Õigusriigi küsimuse prioriteerimine tõusis Brexiti järgsel ajal, mis võis olla seotud Covid-19 kriisiolukorras toimunud valitsustele toetumise vajadusega.

Joonis 3. Inimväärikuse ja solidaarsuse väärtuste muutus ajas

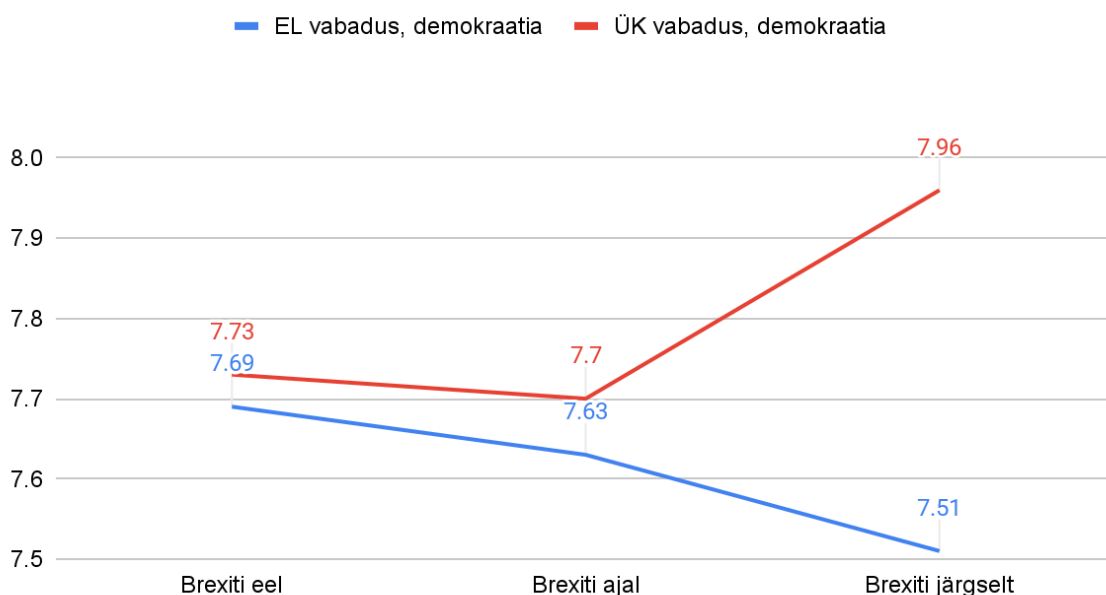
INIMVÄÄRIKUS, SOLIDAARSUS

Inimväärikuse ja solidaarsuse puhul on näha selget väärtushinnangu lõhe teket ajas. Ühendkuningriigi puhul on näha kõrgemat poolehoidu antud väärtusele Brexiti eelsel ajal, mis suurenes ajaperioodi jooksul. Euroopa Liidu liikmesriikide puhul on näha veidi madalamat poolehoidu Brexiti eelsel ajal, ning poolehoiu vähenemist ajaperioodil. See peegeldub väärtushinnangu lõhe tekkes, näidates prioriteetide muutuse nihet, olles korrelatsioonis Brexitiga.

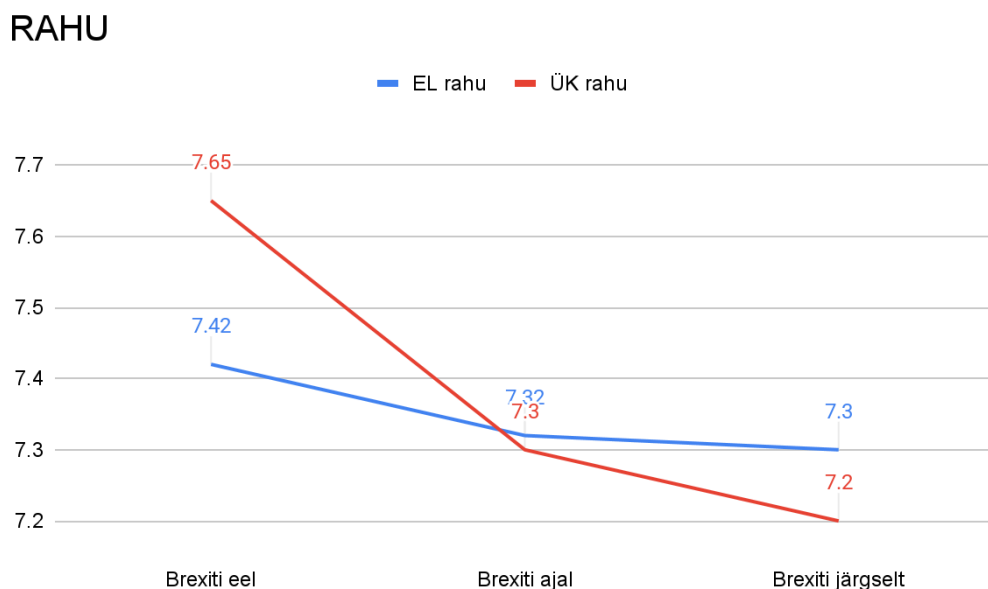
Joonis 4. Vabaduse ja demokraatia väärtuste muutus ajas

VABADUS, DEMOKRAATIA

Vabaduse ja demokraatia väärtuste puhul on näha väärtushinnangute lõhe teket Brexiti järgsel perioodil. Brexiti eelsel ajal olid osapoolte seisukohad üpris sarnased, Brexiti aegseks ajaks langesid mõlema osapoole väärtushinnangud veidi. Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud trend jätkus, langedes suurel hulgal pärast Brexiti. Vastupidiselt tõusis suurel hulgal Ühendkuningriigis vabaduse ja demokraatia väärtustamine, mis on tihedalt seotud ka Brexiti protsessiga. Brexiti protsess on otsene otsustusvabaduse ja demokraatia väljendus, mille edukas protsessi lõpp peegeldus ka väärtuste prioritseerimise tõusus. Muutus võib olla seotud ka Covid-19 tõttu toimunud mass-sulgemiste ja kohustuslike karantiinidega, mis võis peegelduda Ühendkuningriigis vabaduse ja demokraatia olulisuse tõusus. Euroopa Liikmesriikides aga läheneti teiste väärtushinnangutega antud vabaduse ja demokraatia küsimusele, mis peegeldub ka languse trendi jätkumises.

Joonis 5. Rahu väärtuse muutus ajas

Rahu tähistab siin riigisisese rahu väärtustamist läbi turvalisuse garanteerimise ja valitsuse kindlakäelisuse. Rahu väärtuse puhul on näha, et suurim erinevus osapoolte vahel oli Brexiti eelsel ajal, olles 0.23 ühikut. Mõlemal osapoolel vähenes rahu kui väärtuse prioritseerimine Brexiti aegseks ajaks, Ühendkuningriigi puhul oli langus ligi kolm korda suurem kui Euroopa Liidu liikmesriikides. Brexiti aegsel ajal olid seisukohad antud väärtusest põhimõtteliselt samad, ning sama oli ka Brexiti järgse perioodiga. Rahu küsimuse languse trend Brexiti ajal peegeldab rahuolematust ühiskonnas, ning seda eriti suurel määral Ühendkuningriigis, kus langus rahu prioritseerimises on korrelatsioon Brexiti toimumisega. Trendi jätkumine Brexiti järgsel ajal võis olla seotud ka Covid-19 tingitud olukorra tõttu.

6. Tulemuste tõlgendus

Tulemustest on näha, et Euroopa Liidu esindatud väärtuste pooldamine oli langemise trendis nii Ühendkuningriigis kui ka Euroopa Liidus, kuni Brexitini, mil Ühendkuningriigi poolehoid nendele suurenes eksponentsiaalselt. Euroopa Liidu liikmesriikide poolt jäi seisukoht üpris stabiilseks pärast Brexitit, muutudes terviklikult vaid 0.01 ühikut 2016 ja 2020 vahemikus. Erinevus osapooltes jõudis tippu pärast Brexitit, mis näitab erinevate prioriteetide seadmist, mis sai võimalikuks tänu Ühendkuningriigi lahkumisele. Erinevuse suurenemine osapoolte vahel on selgelt nähtav keskmise erinevuse suurusel kolmes ajavahemikus, Brexiti eelsel ajal oli kõigi väärtuste keskmine erinevus 0.38 ühikut, Brexiti aegsel ajal vähenes erinevus 0.31 ühikuni, ning pärast Brexitit suurenes keskmine erinevus 0.51 ühikuni. Seega on näha erinevuse suurenemist pärast Brexitit, läbi Ühendkuningriigi poolehoiu tõusu, ja Euroopa Liidu liikmesriikide poolehoiu languse. Kui vaadata, et millistel väärtushinnangute nihetel põhinesid suurimad muutused, siis saab välja tuua järgnevad muutujad: *ipeqopt* (kui oluline on inimeste võrdne kohtlemine ja võrdsed võimalused), ehk võrdsus, mis oli kuni Brexiti lõpuni osapoolte vahel sama tähtis, kuid Brexiti järgselt on näha suurt muutust, mis väljendus Ühendkuningriigis võrdsuse prioritseerimise suurenemisega ja Euroopa Liidus selle vähenemisega. Teine konkreetne nihe mis toimus, oli *ipudrst* (kui oluline on mõista erinevaid inimesi), ehk võrdsus, solidaarsus, inimväärikus, mille nihe toimus ajas pidevalt, suurenedes Ühendkuningriigis ja vähenedes Euroopa Liidu liikmesriikides. Seega eelmainitud väärtuste puhul on näha otsesest prioriteetide muutust, mis on korrelatsioonis Brexitiga, väljendudes pärast Brexitit ühiskondade erinevas valitud suunas, mida peegeldab vahe suurenemine. Suur muutus esines veel *impfree* (kui oluline on otsustusvabadus ja individuaalne vabadus), ehk vabadus, demokraatia, mis oli kuni Brexiti järgse perioodini osapoolte vahel sama, kuid tõusis pärast Brexitit. Muutus toimus tänu Ühendkuningriigis toimunud prioritseerimise suurenemisele ja Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud prioritseerimise vähenemisele. Erinevuse teke on korrelatsioonis Brexitiga, mis oli otseselt otsustusvabaduse, individuaalse vabaduse ja demokraatia demonstreerimine. Suur erinevuse suurenemine toimus ka *iphlppl* (kui oluline on teiste aitamine ja hoolimine teiste heaolust), ehk solidaarsus ja inimväärikus, mille seisukohtade erinevus muutus ajas pidevalt suuremaks, jõudes tipp-punkti Brexiti järgsel perioodil. Muutus toimus Ühendkuningriigis antud väärtuste prioritseerimise suurenemise ja Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud väärtuste prioritseerimise vähenemise tagajärjel. Muutused esinesid väärtuste võrdsuse, solidaarsuse, inimväärikuse,

vabaduse, demokraatia prioritiseerimises, mis tulenesid kõigil juhtudel Euroopa Liidu liikmesriikide poolsest langusest ja Ühendkuningriigi poolsest tõusust. Eelmainitud väärtuste vahel eksisteerib osapooltel väärtuste erinevus ehk lõhe, mis suurenes ajas, olles korrelatsioonis Brexiti protsessiga.

7. Järeldus

Euroopa Liidu liikmesriikide puhul toimus väärtuste pooldamise languse trend kogu ajaperioodi vältel. Ühendkuningriigi puhul toimus langus väärtuste pooldamises kuni Brexiti protsessi lõppemiseni 2020. aastal, mil poolehoid Euroopa Liidu väärtustesse tõusis. See tõus sai toimuda, sest teoreetiline poolehoid Euroopa Liidu väärtustesse ühiskonnas eksisteeris, mille vabastamine toimus tänu Brexiti protsessi lõppemisele. Protsessi lõppemise järgne optimism võis olla seotud kõrge poolehoiuga, kus poolehoid väärtustele on suunatud riigisisesse, mitte Euroopa konteksti. See suurendas erinevust osapoolte vahel, Brexiti protsessi lõppemise perioodil jõudis väärtushinnangute lõhe kõige suuremasse vahesse analüüsitud perioodil. Muutus toimus läbi väärtushinnangute poolehoiu tõusu Ühendkuningriigis, ja Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud väärtushinnangute poolehoiu vähenemise. Tekkinud lõhe iseloomustab väärtuste hindamise konteksti muutumine lahkumise tagajärjel. Väärtuste pooldamise vähenemise trend Euroopa Liidu liikmesriikides viitab prioriteetide muutumisele, kuid mitte otseselt baasväärtuste ümbermõtlemisele. Seda näitab vahemik, milles vastused olid, keskmiselt 7.16 punkti 10-st. Toimunud muutused väärtushinnangutes näitavad prioriteetide nihet Euroopa Liidu liikmesriikide keskmistes ja Ühendkuningriigis.

Muutused väärtushinnangutes, mis olid Brexitiga korrelatsioonis läbi väärtuste lõhe tekke olid võrdsus, inimväärikus ja solidaarsus, demokraatia ja vabadus. Eelmainitud väärtustes oli muutus ajas tekkiv ja suurenev, jõudes suurimasse erinevusse Brexiti järgseks perioodiks. Väärtushinnangute erinevuse suurenemine ajas peegeldab Brexiti protsessi, näidates potentsiaalset erinevust prioriteetides, mis korreleerub fookuse ja konteksti muutumisega ühiskonnas. Üldine languse trend toimus Ühendkuningriigil ja Euroopa Liidu liikmesriikidel kuni Brexiti protsessi lõppemiseni. Ühendkuningriigi puhul toimus Brexiti järgselt Euroopa Liidu väärtuste poolehoiu järsk tõus, mida mõjutasid konteksti muutus ja prioriteetide muutus. Euroopa Liidu liikmesriikide puhul peatus statistiliselt oluline languse trend väärtuste erinevuses Brexiti järgsel perioodil. Sellega peatus 6 aastane languse trend liikmesriikide Euroopa Liidu väärtuste prioritseerimises. Väärtused, mis langesid mõlemal osapoolel Brexiti protsessi perioodi vältel olid riigisisene rahu ja õigusriigi küsimus. See peegeldab ühiskonna erinevates kihtides eksisteerivat rahuolematust valitsustesse ja nende protsessidesse. Eelmainitud trendidel ei paista statistilisest vaatest muutust tekkimas, kus

Euroopa Liidu liikmesriikide prioritiseerimine analüüsitud muutujate osas peatuks täielikult vähenemise trend. Sellele viitab eelnevalt kestnud 6 aasta pikkune Euroopa alusväärtuste languse poolehoiu trend.

8. Kokkuvõte

Töös uuriti Euroopa Liidu poolt esindatud väärtuste erinevust ja muutust Brexiti protsessi kontekstis. Võrdlused Euroopa Liidu liikmesriikide keskmiste ja Ühendkuningriigi vahel näitasid, et väärtuste prioritseerimises esines erinevusi, mis olid korrelatsioonis Brexitiga. Euroopa Liidu liikmesriikides toimus languse trend, mis aeglustus Brexiti järgseks perioodiks. Ühendkuningriigi puhul lõppes väärtuste langemise trend Brexiti järgselt, asendudes poolehoiu tõusuga. Suuresti olid Brexiti eelsel ajal seisukohad sarnased, ning erinevuse suurenemise trend toimus Brexiti aegse ja järgse aja vahel.

Püstitatud hüpotees, et väärtushinnangute lõhe eksisteeris Brexiti eelsel ajal, mis oli üheks lahkumise põhjuseks, ei vasta tõele, sest suuresti olid osapooled statistiliselt ebaolulise erinevusega Brexiti eelsel ajal, kuid lõhe suurenes Brexiti järgsel ajal. Erinevus suurenes ajas, mis näitab pidevat erinevuse trendi liigutavas suunas, mitte lõhe Brexiti eelsel ajal. Tulemused näitasid, et muutus toimus pigem edaspidise suuna valikus, mis paistis välja erinevuste suurenemisega ajas. Hüpotees, et Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide väärtushinnangute lõhe suurenes Brexiti järgsel ajal vastab tõele, seda on näha eelmainitud keskmiste erinevuste suurustes (Brexiti eel 0.38, Brexiti ajal 0.31 ja Brexiti järgselt 0.51). See peegeldab ühtlasi ka erinevates suundades liikumist. Eesmärk analüüsida Brexiti mõju Euroopa Liidu liikmesriikide ja Ühendkuningriigi väärtushinnangutele sai täidetud, neid esindavad eelnevad tabelid ja joonised. Eesmärk võrrelda osapoolte väärtushinnangute muutust ajas sai täidetud, seda esindab Tabel 8 ja Joonised 1-5. Eesmärk testida hüpoteese sai täidetud. Viimase kümnendi väärtushinnangute liikumise ülevaate loomise eesmärgi täitmist esindavad Tabel 3, Tabel 8 ja Joonised 1-5.

Püstitatud alaküsimuste vastused:

- Kuidas, ehk millises suunas muutusid väärtushinnangud Ühendkuningriigis ja Euroopa Liidu liikmesriikides Brexiti eelsel, aegsel, ja järgsel ajal? Väärtushinnangute keskmiste liikumist ajas on näha Tabelist 3. Euroopa Liidu poolt esindatud väärtuste hinnangud olid osapooltel sarnased Brexiti eelsel ajal. Brexiti aegseks ajaks toimus langus mõlemal osapoolel, veidi suurem langus toimus liikmesriikide keskmises. Brexiti järgsel ajal stabiliseerus Euroopa Liidu liikmesriikide poolehoiu langus. Ühendkuningriigis toimus

Brexiti järgsel ajal suur poolehoiu tõus Euroopa Liidu esindatavatesse väärtustesse, ületades Brexiti eelse aja varasema tipu.

- Kas eksisteerib korrelatsioon väärtushinnangute muutuses osapoolte vahel ja Brexitis? Korrelatsioon väljendub läbi ajavahemikes toimunud muutuste. Brexiti eelsel ajal olid osapooled üpris sarnases punktis väärtushinnangute osas. Brexiti aegsel ajal on tulemustest näha pessimismi mõlemal osapoolel, mis väljendus läbi väärtuste poolehoiu langemise. Brexiti järgsel ajal tekkis osapoolte vahele protsessi perioodi suurim erinevus. Seega liidust lahkumine mõjutas Ühendkuningriigi väärtuste muutumist, mida ei toimunud liitu jäänud liikmesriikidega. Muutused on korrelatsioonis ka väärtushinnangute lahknemisega. Analüüsidest muutujaid lähemalt selgus, et “võrdsus”, “inimväärikus ja solidaarsus” ja “vabadus ja demokraatia” on väärtused, mis eristusid ajas, ehk nende väärtuste lõhe suurenes Brexiti protsessi jooksul. Seega väljendus korrelatsioon osapooltes erineva suuna ehk erinevate prioriteetide valimise kujul.

- Millistel Euroopa väärtuste nihetel võis põhineda Ühendkuningriigi lahkumine? Konkreetset väärtust, mis on seoses lahkumisega, on vabaduse ja demokraatia prioritseerimise olulisus. See peegeldus läbi Ühendkuningriigis toimunud väärtuse prioritseerimise, ja Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud väärtuse mitte-prioritseerimise. See on seotud ka rahvusliku identiteedi küsimusega, ning potentsiaalselt ka Covid-19 mõjuga. Teine väärtus on võrdsus, kus toimus osapooltel erinevuse suurenemine. Muutus toimus Ühendkuningriigi poolse prioritseerimise tõusu läbi, ning Euroopa Liidu liikmesriikides toimunud väärtuse prioritseerimise languse tõttu. Väärtuste inimväärikus ja solidaarsus puhul eksisteeris sarnane seos, kus osapooltel olev erinevus suurenes ajas, läbi prioritseerimise tõusu Ühendkuningriigis ja prioritseerimise languse Euroopa Liidu liikmesriikides.

- Kas Ühendkuningriigiga sarnased väärtushoiakute mustrid ja nihked esinesid ka Euroopa Liidu liikmesriikides? Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu liikmesriikide terviklik väärtuste poolehoid oli samas trendis ja üpris sarnane kuni Brexitini. Brexiti protsessi lõppedes toimus senise trendi lõppemine. Konkreetne väärtus, kus muutus osapooltel toimus samas suunas on õigusriigi küsimus. Brexiti eelsel ajal on osapooltel õigusriigi küsimuses seisukoht üpris sarnane, Brexiti aegseks ajaks langeb õigusriigi küsimus mõlemal, ning Brexiti järgseks ajaks tõuseb osapoolte poolehoid veidi. Sama trend toimus ka rahu küsimuses, kus alguspunktiga võrreldes toimus pidev langus. Brexiti eelse ja aegse aja võrdluses langes Ühendkuningriigis rahu prioritseerimine suuresti, jõudes Brexiti aegseks ajaks peaaegu samasse punkti Euroopa

Liidu liikmesriikidega. Brexiti järgsel ajal langes prioritseerimine antud küsimuses mõlemal poolel, kuid suuremal määral Ühendkuningriigis.

Brexiti protsessi jooksul paistis välja korrelatsioon väärtushinnangute muutuses. Võrdsuse, inimväärikuse ja solidaarsuse, demokraatia ja vabaduse nihked olid otseselt seoses Brexitiga, kus erinevus küsimustes suurenes, läbi liikmesriikides toimunud languse ja Ühendkuningriigis toimunud tõusu. Edaspidi saab uute ESS seeriade väljastusel kasutada sarnast meetodikat, analüüsiks, kas väärtushinnangute terviklik languse trend jätkub, ning kas lõhe Euroopa Liidu liikmesriikides ja Ühendkuningriigis suureneb veelgi. Samuti saab järgnevate ESS-i voorude puhul mõõta Covid-19 mõju väärtuste prioritseerimisele. Saadud tulemused peegeldavad läbi väärtuste prioritseerimise üldist olukorda Euroopas, mis on oluline ühiskondade prioriteetide analüüsiks ja trendide tuvastamiseks. See on oluline osa konteksti loomisel, toetades erinevate otsuste protsesse ühiskondlike mustrite analüüsi kaudu.

Kasutatud allikad

Adeyemi, M., et al. 2024. "The Essence of Statistical Analysis in Research Domain: Parametric, Semi-parametric, and Non-parametric Approaches". *International Research Journal of Modernization in Engineering Technology and Science* 6 (9): 2908-2915. https://www.irjmets.com/uploadedfiles/paper//issue_9_september_2024/61862/final/fin_irjmts1727691952.pdf?utm_source=chatgpt.com

BBC. 2020. "Coronavirus: France's first known case was in December". *British Broadcasting Corporation* <https://www.bbc.com/news/world-europe-52526554>

Brown, S. n.d "Brexit, the UK and Europe: Why, how and what next?". *LSE European Institute* http://eprints.lse.ac.uk/100415/3/Brexit_Review_Article_Stuart_Brown_Final.pdf

Calhoun, C. 2020. "POPULISM, NATIONALISM AND BREXIT". *Anthem Press* 2 (5): 57-76. https://calhoun.faculty.asu.edu/sites/default/files/publications/articles/populism_brexit.pdf

ESS Data Portal. 2014. "ESS7- integrated file, edition 2.3". *European Social Survey* <https://ess.sikt.no/en/datafile/9c96a1b2-b027-43c1-8c74-e883f892d0bb/87?tab=0>

ESS Data Portal. 2016. "ESS8- integrated file, edition 2.3". *European Social Survey* <https://ess.sikt.no/en/datafile/ffc43f48-e15a-4a1c-8813-47eda377c355/92?tab=0>

ESS Data Portal. 2020. "ESS10- integrated file, edition 3.2". *European Social Survey* <https://ess.sikt.no/en/datafile/f37d014a-6958-42d4-b03b-17c29e481d3d/261?tab=0>

European Council. 2024. "Timeline- The EU-UK withdrawal agreement". *Council of the European Union* <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/the-eu-uk-withdrawal-agreement/timeline-eu-uk-withdrawal-agreement/>

European Union. 2000. “Charter of Fundamental Rights of the European Union”.
https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

European Union. 1997. “Consolidated version of Maastricht Treaty”.
https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/5a6bfc79-757f-4d53-9379-ad23cc2cc911/publishable_en.pdf

European Union a. 2012. “Consolidated Version of the Treaty on European Union”.
https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

European Union b. 2012. “Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union”.
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:en:PDF>

European Union. 2007. “Treaty of Lisbon”.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12007L%2FTXT>

Fetzer, T. 2019. “Did Austerity Cause Brexit?” *American Economic Review* 101 (11): 3849-3886. <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/aer.20181164>

Ford, R. Goodwin, M. 2017. “Britain After Brexit: A Nation Divided”. *Journal of Democracy* 28 (1): 17-30.
https://www.journalofdemocracy.org/wp-content/uploads/2017/01/04_28.1_Ford-Goodwin-p-17-30.pdf

Henökl, T. 2017. “Brexit, Impact, Risks and Opportunities for European Development Policy”. *German Development Institute*.
https://www.idos-research.de/fileadmin/migratedNewsAssets/Files/BP_8.2017.korr_.pdf

Hobolt, S. 2016. “The Brexit Vote: a divided nation, a divided continent”. *Journal of European Public Policy* 23 (9): 1-34.
https://eprints.lse.ac.uk/67546/7/Hobolt_The%20Brexit%20vote%20a%20divided%20.pdf

Inglehart, R. Norris, P. 2016. "Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Have-Nots and Cultural Backlash". *Faculty Research Working Paper Series* 1-52. [RWP16-026_Norris.pdf](#)

Levy, D., et al. 2016. "UK press coverage of the EU referendum". *Reuters Institute for the Study of Journalism* 1-46. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2018-11/UK_Press_Coverage_of_the_%20EU_Referendum.pdf

Menon, A. Salter, P. 2016. "Brexit: Initial Reflections". *International Affairs* 92 (6): 1297-1318. https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/ia/INTA92_6_01_Menon%20Salter.pdf

Nowack, D. Schoderer, S. 2020. "The Role of Values for Social Cohesion: Theoretical Explication and Empirical Exploration". *German Development Institute* 1-47. https://www.idos-research.de/uploads/media/DP_6.2020.pdf

Rosas, A. 2021. "The EU Charter of Rights. A Commentary: The Charter and Universal Human Rights Instruments". *Hart Publishing* 2: 1757-1771. <https://books.google.co.uk/books?hl=en&lr=&id=wrVMEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&ots=3kBdN05R4E&sig=0sMwsAp0qQpxq1dzfGGV2q-b7Sg#v=onepage&q&f=false>

Schwartz, S. 2012. "An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values". *Online readings in psychology and culture* 2 (1): 1-20. <https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=orpc>

Schwartz, S. 2003. "Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries". *Academic Press* 1-65.

Schwartz, S. Bilsky, W. 1987. "Toward a Universal Psychological Structure of Human Values". *Journal of Personality and Social Psychology* 53 (3): 550-562.

https://www.researchgate.net/publication/228079314_Toward_A_Universal_Psychological_Structure_of_Human_Values/link/591f080a458515405963c380/download

The Electoral Commission. 2024. “Report: 23 June 2016 referendum on the UK's membership of the European Union”.
<https://www.electoralcommission.org.uk/research-reports-and-data/our-reports-and-data-past-elections-and-referendums/report-23-june-2016-referendum-uks-membership-european-union>

Vasilopoulou, S. 2016. “UK Euroscepticism and the Brexit referendum”. *Political Quarterly* 1-24.
<https://pure.york.ac.uk/portal/en/publications/uk-euroscepticism-and-the-brexit-referendum>

Lisad

```
4 andmestik <- read.csv("ESS7e02_3-ESS8e02_3-ESS10-ESS10SC.csv") %>%
5 select(c("name","idno","cntry","ipeqopt", "ipfrule", "ipudrst", "impfree", "iphlpl", "ipstrgv", "ipbhprp", "psppsgv", "psppsgva", "psppi1",
6 "psppi1a", "trstep", "euftf")) %>%
7 mutate(
8 ipeqopt = ifelse(ipeqopt %in% c(7, 8, 9), NA, ipeqopt),
9 ipfrule = ifelse(ipfrule %in% c(7, 8, 9), NA, ipfrule),
10 ipudrst = ifelse(ipudrst %in% c(7, 8, 9), NA, ipudrst),
11 impfree = ifelse(impfree %in% c(7, 8, 9), NA, impfree), |
12 iphlpl = ifelse(iphlpl %in% c(7, 8, 9), NA, iphlpl),
13 ipstrgv = ifelse(ipstrgv %in% c(7, 8, 9), NA, ipstrgv),
14 ipbhprp = ifelse(ipbhprp %in% c(7, 8, 9), NA, ipbhprp),
15 psppsgv = ifelse(psppsgv %in% c(77, 88, 99), NA, psppsgv),
16 psppsgva = ifelse(psppsgva %in% c(77, 88, 99), NA, psppsgva),
17 psppi1 = ifelse(psppi1 %in% c(77, 88, 99), NA, psppi1),
18 psppi1a = ifelse(psppi1a %in% c(77, 88, 99), NA, psppi1a),
19 trstep = ifelse(trstep %in% c(77, 88, 99), NA, trstep),
20 euftf = ifelse(euftf %in% c(77, 88, 99), NA, euftf)
21 )
22
23
24 # puhastada
25 # ipeqopt -> 7, 8, 9, NAd (1 - oluline, et inimesed on equal)
26 # ipfrule -> 7, 8, 9, NAd (1 - oluline, et reegleid järgitaks)
27 # ipudrst -> 7, 8, 9, NAd (1 - oluline inimesi mõista)
28 # impfree -> 7, 8, 9, NAd (1 - oluline olla vaba)
29 # iphlpl -> 7, 8, 9, NAd (1 - oluline inimestest hoolida)
30 # ipstrgv -> 7, 8, 9, NAd (1 - oluline, et valitsus on tugev)
31 # ipbhprp -> 7, 8, 9, NAd (1 - oluline käituda hästi)
32 # psppsgv -> 88, 77, 99, NA (10 - inimesed saavad arvamust avaldada)
33 # psppi1 -> 88, 77, 99, NA (10 - inimestel on influence poliitikale)
34 # trstep -> 88, 77, 99 (10 - usaldad Eli)
35 # euftf -> 88, 77, 99 (10 - unification võiks minna kaugemale)
36
37 # funktsioon ümberpööramiseks
38 reverse_scale_1_6 <- function(x) {
39   ifelse(is.na(x), NA, 7 - x) # Kui väärtus on NA, siis jätame selle samaks
40 }
41
42 # funktsioon rescaleimiseks
43 rescale_1_6_to_0_10 <- function(x) {
44   ifelse(is.na(x), NA, 0 + (x - 1) * 10 / 5) # Kui väärtus on NA, siis jätame selle samaks
45 }
46
```

```
47 #funktsiooni kasutamine
48 andmestik$ipeqopt <- rescale_1_6_to_0_10(reverse_scale_1_6(andmestik$ipeqopt))
49 andmestik$ipfrule <- rescale_1_6_to_0_10(reverse_scale_1_6(andmestik$ipfrule))
50 andmestik$ipudrst <- rescale_1_6_to_0_10(reverse_scale_1_6(andmestik$ipudrst))
51 andmestik$impfree <- rescale_1_6_to_0_10(reverse_scale_1_6(andmestik$impfree))
52 andmestik$iphlpl <- rescale_1_6_to_0_10(reverse_scale_1_6(andmestik$iphlpl))
53 andmestik$ipstrgv <- rescale_1_6_to_0_10(reverse_scale_1_6(andmestik$ipstrgv))
54 andmestik$ipbhprp <- rescale_1_6_to_0_10(reverse_scale_1_6(andmestik$ipbhprp))
55 # 1-6 muutused nüüd väärtusteks 10, 8, 6, 4, 2, 0
56
57 # UK väärtused brexiti eel ----
58 UK_brexiti_eel <- andmestik %>%
59   filter(cntry == "GB" & name == "ESS7e02_3")
60
61 # leian iga muutuja keskmise
62 ipeqopt <- mean(UK_brexiti_eel$ipeqopt, na.rm = T)
63 ipfrule <- mean(UK_brexiti_eel$ipfrule, na.rm = T)
64 ipudrst <- mean(UK_brexiti_eel$ipudrst, na.rm = T)
65 impfree <- mean(UK_brexiti_eel$impfree, na.rm = T)
66 iphlpl <- mean(UK_brexiti_eel$iphlpl, na.rm = T)
67 ipstrgv <- mean(UK_brexiti_eel$ipstrgv, na.rm = T)
68 ipbhprp <- mean(UK_brexiti_eel$ipbhprp, na.rm = T)
69 psppsgv <- mean(UK_brexiti_eel$psppsgv, na.rm = T)
70 psppi1 <- mean(UK_brexiti_eel$psppi1, na.rm = T)
71 trstep <- mean(UK_brexiti_eel$trstep, na.rm = T)
72 euftf <- mean(UK_brexiti_eel$euftf, na.rm = T)
73
74 # leian kõikide muutujate keskmiste keskmise
75 UK_brexiti_eel_keskmise <- (ipeqopt + ipfrule + ipudrst + impfree + iphlpl + ipstrgv + ipbhprp + psppsgv + psppi1 + trstep + euftf)/11
76
77 # UK väärtused brexiti ajal ----
78 UK_brexiti_ajal <- andmestik %>%
79   filter(cntry == "GB" & name == "ESS8e02_3")
80
81 # leian iga muutuja keskmise
82 ipeqopt <- mean(UK_brexiti_ajal$ipeqopt, na.rm = T)
83 ipfrule <- mean(UK_brexiti_ajal$ipfrule, na.rm = T)
84 ipudrst <- mean(UK_brexiti_ajal$ipudrst, na.rm = T)
85 impfree <- mean(UK_brexiti_ajal$impfree, na.rm = T)
86 iphlpl <- mean(UK_brexiti_ajal$iphlpl, na.rm = T)
87 ipstrgv <- mean(UK_brexiti_ajal$ipstrgv, na.rm = T)
88 ipbhprp <- mean(UK_brexiti_ajal$ipbhprp, na.rm = T)
89 psppsgva <- mean(UK_brexiti_ajal$psppsgva, na.rm = T)
```

```

90 psppiila <- mean(UK_brexiti_ajal$psppiila, na.rm = T)
91 trstep <- mean(UK_brexiti_ajal$trstep, na.rm = T)
92 euftf <- mean(UK_brexiti_ajal$euftf, na.rm = T)
93
94 # leian kõikide muutujate keskmiste keskmise
95 UK_brexiti_ajal_keskmine <- (ipeqopt + ipfrule + ipudrst + impfree + iphlpl + ipstrgv + ipbhprp + psppsgva + psppiila + trstep + euftf)/11
96
97 # UK väärtused pärast brexitiit ----
98 UK_pärast_brexitiit <- andmestik %>%
99   filter(cntry == "GB" & name == "ESS10e03_2")
100
101 # leian iga muutuja keskmise
102 ipeqopt <- mean(UK_pärast_brexitiit$ipeqopt, na.rm = T)
103 ipfrule <- mean(UK_pärast_brexitiit$ipfrule, na.rm = T)
104 ipudrst <- mean(UK_pärast_brexitiit$ipudrst, na.rm = T)
105 impfree <- mean(UK_pärast_brexitiit$impfree, na.rm = T)
106 iphlpl <- mean(UK_pärast_brexitiit$iphlpl, na.rm = T)
107 ipstrgv <- mean(UK_pärast_brexitiit$ipstrgv, na.rm = T)
108 ipbhprp <- mean(UK_pärast_brexitiit$ipbhprp, na.rm = T)
109 psppsgva <- mean(UK_pärast_brexitiit$psppsgva, na.rm = T)
110 psppiila <- mean(UK_pärast_brexitiit$psppiila, na.rm = T)
111 trstep <- mean(UK_pärast_brexitiit$trstep, na.rm = T)
112 euftf <- mean(UK_pärast_brexitiit$euftf, na.rm = T)
113
114 # leian kõikide muutujate keskmiste keskmise
115 UK_pärast_brexitiit_keskmine <- (ipeqopt + ipfrule + ipudrst + impfree + iphlpl + ipstrgv + ipbhprp + psppsgva + psppiila + trstep + euftf)/11
116
117 # EL väärtused brexiti eel ----
118 EL_brexiti_eel <- andmestik %>%
119   filter(cntry != "GB" & name == "ESS7e02_3")
120
121 # leian iga muutuja keskmise
122 ipeqopt <- mean(EL_brexiti_eel$ipeqopt, na.rm = T)
123 ipfrule <- mean(EL_brexiti_eel$ipfrule, na.rm = T)
124 ipudrst <- mean(EL_brexiti_eel$ipudrst, na.rm = T)
125 impfree <- mean(EL_brexiti_eel$impfree, na.rm = T)
126 iphlpl <- mean(EL_brexiti_eel$iphlpl, na.rm = T)
127 ipstrgv <- mean(EL_brexiti_eel$ipstrgv, na.rm = T)
128 ipbhprp <- mean(EL_brexiti_eel$ipbhprp, na.rm = T)
129 psppsgv <- mean(EL_brexiti_eel$psppsgv, na.rm = T)
130 psppiil <- mean(EL_brexiti_eel$psppiil, na.rm = T)
131 trstep <- mean(EL_brexiti_eel$trstep, na.rm = T)
132 euftf <- mean(EL_brexiti_eel$euftf, na.rm = T)

```

```

134 # leian kõikide muutujate keskmiste keskmise
135 EL_brexiti_eel_keskmine <- (ipeqopt + ipfrule + ipudrst + impfree + iphlpl + ipstrgv + ipbhprp + psppsgv + psppiil + trstep + euftf)/11
136
137 # EL väärtused brexiti ajal ----
138 EL_brexiti_ajal <- andmestik %>%
139   filter(cntry != "GB" & name == "ESS8e02_3")
140
141 # leian iga muutuja keskmise
142 ipeqopt <- mean(EL_brexiti_ajal$ipeqopt, na.rm = T)
143 ipfrule <- mean(EL_brexiti_ajal$ipfrule, na.rm = T)
144 ipudrst <- mean(EL_brexiti_ajal$ipudrst, na.rm = T)
145 impfree <- mean(EL_brexiti_ajal$impfree, na.rm = T)
146 iphlpl <- mean(EL_brexiti_ajal$iphlpl, na.rm = T)
147 ipstrgv <- mean(EL_brexiti_ajal$ipstrgv, na.rm = T)
148 ipbhprp <- mean(EL_brexiti_ajal$ipbhprp, na.rm = T)
149 psppsgva <- mean(EL_brexiti_ajal$psppsgva, na.rm = T)
150 psppiila <- mean(EL_brexiti_ajal$psppiila, na.rm = T)
151 trstep <- mean(EL_brexiti_ajal$trstep, na.rm = T)
152 euftf <- mean(EL_brexiti_ajal$euftf, na.rm = T)
153
154 # leian kõikide muutujate keskmiste keskmise
155 EL_brexiti_ajal_keskmine <- (ipeqopt + ipfrule + ipudrst + impfree + iphlpl + ipstrgv + ipbhprp + psppsgva + psppiila + trstep + euftf)/11
156
157 # EL väärtused pärast brexitiit ----
158 EL_pärast_brexitiit <- andmestik %>%
159   filter(cntry != "GB" & (name == "ESS10e03_2" | name == "ESS10Sc03_1"))
160
161 # leian iga muutuja keskmise
162 ipeqopt <- mean(EL_pärast_brexitiit$ipeqopt, na.rm = T)
163 ipfrule <- mean(EL_pärast_brexitiit$ipfrule, na.rm = T)
164 ipudrst <- mean(EL_pärast_brexitiit$ipudrst, na.rm = T)
165 impfree <- mean(EL_pärast_brexitiit$impfree, na.rm = T)
166 iphlpl <- mean(EL_pärast_brexitiit$iphlpl, na.rm = T)
167 ipstrgv <- mean(EL_pärast_brexitiit$ipstrgv, na.rm = T)
168 ipbhprp <- mean(EL_pärast_brexitiit$ipbhprp, na.rm = T)
169 psppsgva <- mean(EL_pärast_brexitiit$psppsgva, na.rm = T)
170 psppiila <- mean(EL_pärast_brexitiit$psppiila, na.rm = T)
171 trstep <- mean(EL_pärast_brexitiit$trstep, na.rm = T)
172 euftf <- mean(EL_pärast_brexitiit$euftf, na.rm = T)
173
174 # leian kõikide muutujate keskmiste keskmise
175 EL_pärast_brexitiit_keskmine <- (ipeqopt + ipfrule + ipudrst + impfree + iphlpl + ipstrgv + ipbhprp + psppsgva + psppiila + trstep + euftf)/11

```

```

> library(dunn.test)
> UK_andmed <- andmestik %>%
+ filter(cntry == "GB")
> EL_andmed <- andmestik %>%
+ filter(cntry != "GB")
> # UK kolmel ajahetkel
> UK_andmed$name <- as.factor(UK_andmed$name)
> UK_andmed <- na.omit(UK_andmed)
> kruskal.test(ipeqopt ~ name, data = UK_andmed)

Kruskal-Wallis rank sum test

data: ipeqopt by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 47.001, df = 2, p-value = 6.222e-11

> dunn.test(UK_andmed$ipeqopt, UK_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 47.0007, df = 2, p-value = 0

Comparison of x by group
(No adjustment)

Col Mean-|
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ |  3.758401
|  0.0001*
|
ESS8e02_ |  6.809990  3.743555
|  0.0000*  0.0001*

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 3.758401 (0.0001)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 6.809990 (0.0000)*
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 3.743555 (0.0001)*

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(ipfrule ~ name, data = UK_andmed)

Kruskal-Wallis rank sum test

data: ipfrule by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 9.9676, df = 2, p-value = 0.006848

> dunn.test(UK_andmed$ipfrule, UK_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 9.9676, df = 2, p-value = 0.01

Comparison of x by group
(No adjustment)

Col Mean-|
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ | -3.131886
|  0.0009*
|
ESS8e02_ | -1.701544  1.621872
|  0.0444  0.0524

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -3.131886 (0.0009)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : -1.701544 (0.0444)
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 1.621872 (0.0524)

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(ipstrgv ~ name, data = UK_andmed)

Kruskal-Wallis rank sum test

data: ipstrgv by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 31.567, df = 2, p-value = 1.398e-07

```

```
> dunn.test(UK_andmed$ipstrgv, UK_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 31.5666, df = 2, p-value = 0
```

```
Comparison of x by group
(No adjustment)
```

Col Mean-		
Row Mean	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	-4.775505	
	0.0000*	
ESS8e02_	-0.789085	4.627510
	0.2150	0.0000*

```
List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
```

```
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -4.775505 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : -0.789085 (0.2150)
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 4.627510 (0.0000)*
```

```
alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(ipudrst ~ name, data = UK_andmed)
```

```
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: ipudrst by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 38.214, df = 2, p-value = 5.035e-09
```

```
> dunn.test(UK_andmed$ipudrst, UK_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 38.2138, df = 2, p-value = 0
```

```
Comparison of x by group
(No adjustment)
```

Col Mean-		
Row Mean	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	6.161209	
	0.0000*	
ESS8e02_	4.335494	-2.011468
	0.0000*	0.0221*

```
List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
```

```
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 6.161209 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 4.335494 (0.0000)*
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : -2.011468 (0.0221)*
```

```
alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(impfree ~ name, data = UK_andmed)
```

```
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: impfree by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 9.3562, df = 2, p-value = 0.009297
```

```

> dunn.test(UK_andmed$impfree, UK_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 9.3562, df = 2, p-value = 0.01

      Comparison of x by group
      (No adjustment)
Col Mean-I
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ |  2.882346
          |  0.0020*
          |
ESS8e02_ |  2.633405  -0.218842
          |  0.0042*  0.4134

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 2.882346 (0.0020)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 2.633405 (0.0042)*
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : -0.218842 (0.4134)

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(iphlpl ~ name, data = UK_andmed)

      Kruskal-Wallis rank sum test

data: iphlpl by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 27.048, df = 2, p-value = 1.338e-06

> dunn.test(UK_andmed$iphlpl, UK_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 27.0484, df = 2, p-value = 0

      Comparison of x by group
      (No adjustment)
Col Mean-I
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ |  5.184339
          |  0.0000*
          |
ESS8e02_ |  3.640501  -1.701607
          |  0.0001*  0.0444

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 5.184339 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 3.640501 (0.0001)*
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : -1.701607 (0.0444)

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(ipbhprp ~ name, data = UK_andmed)

      Kruskal-Wallis rank sum test

data: ipbhprp by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 2.9489, df = 2, p-value = 0.2289

> dunn.test(UK_andmed$ipbhprp, UK_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 2.9489, df = 2, p-value = 0.23

      Comparison of x by group
      (No adjustment)
Col Mean-I
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ | -1.149084
          |  0.1253
          |
ESS8e02_ |  0.242958  1.629981
          |  0.4040  0.0516

```

```

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -1.149084 (0.1253)
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 0.242958 (0.4040)
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 1.629981 (0.0516)

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(trstep ~ name, data = UK_andmed)

      Kruskal-Wallis rank sum test

data: trstep by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 51.472, df = 2, p-value = 6.651e-12

> dunn.test(UK_andmed$trstep, UK_andmed$name, list = TRUE)
      Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 51.4724, df = 2, p-value = 0

```

```

              Comparison of x by group
              (No adjustment)

Col Mean-I
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ |  6.140887
          |  0.0000*
          |
ESS8e02_ |  1.088762 -5.862193
          |  0.1381  0.0000*

```

```

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 6.140887 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 1.088762 (0.1381)
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : -5.862193 (0.0000)*

```

```

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(euftf ~ name, data = UK_andmed)

      Kruskal-Wallis rank sum test

data: euftf by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 161.54, df = 2, p-value < 2.2e-16

> dunn.test(UK_andmed$euftf, UK_andmed$name, list = TRUE)
      Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 161.5415, df = 2, p-value = 0

```

```

              Comparison of x by group
              (No adjustment)

Col Mean-I
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ |  12.70451
          |  0.0000*
          |
ESS8e02_ |  8.427163 -4.759498
          |  0.0000*  0.0000*

```

```

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 12.70451 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 8.427163 (0.0000)*
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : -4.759498 (0.0000)*

```

```

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> # EL kolmel ajahetkel
> EL_andmed$name <- as.factor(EL_andmed$name)
> EL_andmed <- na.omit(EL_andmed)
> kruskal.test(ipeqopt ~ name, data = EL_andmed)

      Kruskal-Wallis rank sum test

data: ipeqopt by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 384.55, df = 2, p-value < 2.2e-16

```

```

> dunn.test(EL_andmed$ipeqopt, EL_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 384.554, df = 2, p-value = 0

                Comparison of x by group
                (No adjustment)
Col Mean-|
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ | -10.88551
          |  0.0000*
          |
ESS8e02_ |  8.373880  19.58821
          |  0.0000*  0.0000*

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -10.88551 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 :  8.373880 (0.0000)*
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 19.58821 (0.0000)*

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(ipfrule ~ name, data = EL_andmed)

Kruskal-Wallis rank sum test

data: ipfrule by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 39.638, df = 2, p-value = 2.47e-09

> dunn.test(EL_andmed$ipfrule, EL_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 39.638, df = 2, p-value = 0

                Comparison of x by group
                (No adjustment)
Col Mean-|
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ | -4.153288
          |  0.0000*
          |
ESS8e02_ |  1.916278  6.195153
          |  0.0277  0.0000*

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
-----
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -4.153288 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 :  1.916278 (0.0277)
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 :  6.195153 (0.0000)*

alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(ipstrgv ~ name, data = EL_andmed)

Kruskal-Wallis rank sum test

data: ipstrgv by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 30.035, df = 2, p-value = 3.006e-07

> dunn.test(EL_andmed$ipstrgv, EL_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 30.0352, df = 2, p-value = 0

                Comparison of x by group
                (No adjustment)
Col Mean-|
Row Mean |  ESS10e03  ESS7e02_
-----+-----
ESS7e02_ | -5.144602
          |  0.0000*
          |
ESS8e02_ | -1.030863  4.269646
          |  0.1513  0.0000*

```

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)

```
-----  
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -5.144602 (0.0000)*  
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : -1.030863 (0.1513)  
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 4.269646 (0.0000)*
```

```
alpha = 0.05  
Reject Ho if p <= alpha/2  
> kruskal.test(ipudrst ~ name, data = EL_andmed)
```

Kruskal-Wallis rank sum test

```
data: ipudrst by name  
Kruskal-Wallis chi-squared = 161.5, df = 2, p-value < 2.2e-16
```

```
> dunn.test(EL_andmed$ipudrst, EL_andmed$name, list = TRUE)  
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: x and group  
Kruskal-Wallis chi-squared = 161.4984, df = 2, p-value = 0
```

Comparison of x by group
(No adjustment)

Col Mean-I		
Row Mean I	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	-12.35474	
	0.0000*	
ESS8e02_	-8.915014	3.814792
	0.0000*	0.0001*

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)

```
-----  
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -12.35474 (0.0000)*  
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : -8.915014 (0.0000)*  
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 3.814792 (0.0001)*
```

```
alpha = 0.05  
Reject Ho if p <= alpha/2  
> kruskal.test(impfree ~ name, data = EL_andmed)
```

Kruskal-Wallis rank sum test

```
data: impfree by name  
Kruskal-Wallis chi-squared = 132.37, df = 2, p-value < 2.2e-16
```

```
> dunn.test(EL_andmed$impfree, EL_andmed$name, list = TRUE)  
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: x and group  
Kruskal-Wallis chi-squared = 132.3714, df = 2, p-value = 0
```

Comparison of x by group
(No adjustment)

Col Mean-I		
Row Mean I	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	-11.03507	
	0.0000*	
ESS8e02_	-8.474549	2.895578
	0.0000*	0.0019*

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)

```
-----  
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -11.03507 (0.0000)*  
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : -8.474549 (0.0000)*  
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 2.895578 (0.0019)*
```

```
alpha = 0.05  
Reject Ho if p <= alpha/2  
> kruskal.test(iphlppl ~ name, data = EL_andmed)
```

Kruskal-Wallis rank sum test

```
data: iphlppl by name  
Kruskal-Wallis chi-squared = 35.515, df = 2, p-value = 1.941e-08
```

```
> dunn.test(EL_andmed$iphlppl, EL_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 35.5147, df = 2, p-value = 0
```

```
Comparison of x by group
(No adjustment)
```

Col Mean-I		
Row Mean I	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	-5.511920	
	0.0000*	
ESS8e02_	-0.897160	4.781778
	0.1848	0.0000*

```
List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
```

```
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -5.511920 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : -0.897160 (0.1848)
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 4.781778 (0.0000)*
```

```
alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(ipbhprp ~ name, data = EL_andmed)
```

```
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: ipbhprp by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 80.483, df = 2, p-value < 2.2e-16
```

```
> dunn.test(EL_andmed$ipbhprp, EL_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 80.4826, df = 2, p-value = 0
```

```
Comparison of x by group
(No adjustment)
```

Col Mean-I		
Row Mean I	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	-5.594960	
	0.0000*	
ESS8e02_	3.128934	8.893021
	0.0009*	0.0000*

```
List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)
```

```
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : -5.594960 (0.0000)*
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 3.128934 (0.0009)*
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : 8.893021 (0.0000)*
```

```
alpha = 0.05
Reject Ho if p <= alpha/2
> kruskal.test(trstep ~ name, data = EL_andmed)
```

```
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: trstep by name
Kruskal-Wallis chi-squared = 1013.9, df = 2, p-value < 2.2e-16
```

```
> dunn.test(EL_andmed$trstep, EL_andmed$name, list = TRUE)
Kruskal-Wallis rank sum test
```

```
data: x and group
Kruskal-Wallis chi-squared = 1013.865, df = 2, p-value = 0
```

```
Comparison of x by group
(No adjustment)
```

Col Mean-I		
Row Mean I	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	29.15784	
	0.0000*	
ESS8e02_	25.98520	-4.058306
	0.0000*	0.0000*

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)

```
-----  
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 29.15784 (0.0000)*  
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 25.98520 (0.0000)*  
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : -4.058306 (0.0000)*
```

alpha = 0.05

Reject Ho if $p \leq \alpha/2$

```
> kruskal.test(euftf ~ name, data = EL_andmed)
```

Kruskal-Wallis rank sum test

data: euftf by name

Kruskal-Wallis chi-squared = 838.08, df = 2, p-value < 2.2e-16

```
> dunn.test(EL_andmed$euftf, EL_andmed$name, list = TRUE)
```

Kruskal-Wallis rank sum test

data: x and group

Kruskal-Wallis chi-squared = 838.0777, df = 2, p-value = 0

Comparison of x by group
(No adjustment)

Col Mean-I		
Row Mean I	ESS10e03	ESS7e02_
ESS7e02_	25.95043	
	0.0000*	
ESS8e02_	24.36544	-2.373350
	0.0000*	0.0088*

List of pairwise comparisons: Z statistic (p-value)

```
-----  
ESS10e03_2 - ESS7e02_3 : 25.95043 (0.0000)*  
ESS10e03_2 - ESS8e02_3 : 24.36544 (0.0000)*  
ESS7e02_3 - ESS8e02_3 : -2.373350 (0.0088)*
```

alpha = 0.05

Reject Ho if $p \leq \alpha/2$

```

> #EL vs UK enne Brexitit
>
> wilcox.test(UK_brexit_eel$ipeqopt, EL_brexit_eel$ipeqopt)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$ipeqopt and EL_brexit_eel$ipeqopt
W = 41612006, p-value = 0.3383
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$ipfrule, EL_brexit_eel$ipfrule)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$ipfrule and EL_brexit_eel$ipfrule
W = 37570619, p-value = 4.529e-11
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$ipudrst, EL_brexit_eel$ipudrst)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$ipudrst and EL_brexit_eel$ipudrst
W = 42209953, p-value = 0.02499
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$impfree, EL_brexit_eel$impfree)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$impfree and EL_brexit_eel$impfree
W = 41710730, p-value = 0.2497
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$iphlppl, EL_brexit_eel$iphlppl)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$iphlppl and EL_brexit_eel$iphlppl
W = 44765686, p-value = 4.097e-13
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$ipstrgv, EL_brexit_eel$ipstrgv)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$ipstrgv and EL_brexit_eel$ipstrgv
W = 42729450, p-value = 1.564e-05
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$ipbhprp, EL_brexit_eel$ipbhprp)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$ipbhprp and EL_brexit_eel$ipbhprp
W = 41040584, p-value = 0.8611
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$trstep, EL_brexit_eel$trstep)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$trstep and EL_brexit_eel$trstep
W = 26839226, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_eel$euftf, EL_brexit_eel$euftf)

Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_eel$euftf and EL_brexit_eel$euftf
W = 27127160, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

```

```

> #EL vs UK Brexit_i_ajal
>
> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$ipeqopt, EL_brexit_i_ajal$ipeqopt)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$ipeqopt and EL_brexit_i_ajal$ipeqopt
W = 41177148, p-value = 0.1514
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$ipfrule, EL_brexit_i_ajal$ipfrule)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$ipfrule and EL_brexit_i_ajal$ipfrule
W = 36495473, p-value = 7.286e-12
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$ipudrst, EL_brexit_i_ajal$ipudrst)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$ipudrst and EL_brexit_i_ajal$ipudrst
W = 43276106, p-value = 1.09e-08
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$impfree, EL_brexit_i_ajal$impfree)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$impfree and EL_brexit_i_ajal$impfree
W = 41452341, p-value = 0.06018
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$iphlppl, EL_brexit_i_ajal$iphlppl)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$iphlppl and EL_brexit_i_ajal$iphlppl
W = 45984992, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$ipstrgv, EL_brexit_i_ajal$ipstrgv)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$ipstrgv and EL_brexit_i_ajal$ipstrgv
W = 39708506, p-value = 0.6473
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$ipbhprp, EL_brexit_i_ajal$ipbhprp)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$ipbhprp and EL_brexit_i_ajal$ipbhprp
W = 40815370, p-value = 0.3875
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$trstep, EL_brexit_i_ajal$trstep)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$trstep and EL_brexit_i_ajal$trstep
W = 30094999, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_brexit_i_ajal$euftf, EL_brexit_i_ajal$euftf)

    Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data: UK_brexit_i_ajal$euftf and EL_brexit_i_ajal$euftf
W = 29500649, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

```

```

>
> #EL vs UK pärast Brexitit
>
> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$ipeqopt, EL_pärast_brexitit$ipeqopt)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$ipeqopt and EL_pärast_brexitit$ipeqopt
W = 23234813, p-value = 2.73e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$ipfrule, EL_pärast_brexitit$ipfrule)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$ipfrule and EL_pärast_brexitit$ipfrule
W = 17584088, p-value = 4.462e-15
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$ipudrst, EL_pärast_brexitit$ipudrst)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$ipudrst and EL_pärast_brexitit$ipudrst
W = 24535342, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$impfree, EL_pärast_brexitit$impfree)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$impfree and EL_pärast_brexitit$impfree
W = 23032876, p-value = 8.008e-14
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$iphlppl, EL_pärast_brexitit$iphlppl)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$iphlppl and EL_pärast_brexitit$iphlppl
W = 24893224, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$ipstrgv, EL_pärast_brexitit$ipstrgv)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$ipstrgv and EL_pärast_brexitit$ipstrgv
W = 20064186, p-value = 0.643
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$ipbhprp, EL_pärast_brexitit$ipbhprp)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$ipbhprp and EL_pärast_brexitit$ipbhprp
W = 20317376, p-value = 0.7526
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$trstep, EL_pärast_brexitit$trstep)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$trstep and EL_pärast_brexitit$trstep
W = 25150018, p-value < 2.2e-16
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

> wilcox.test(UK_pärast_brexitit$euftf, EL_pärast_brexitit$euftf)

      Wilcoxon rank sum test with continuity correction

data:  UK_pärast_brexitit$euftf and EL_pärast_brexitit$euftf
W = 26164706, p-value = 4.525e-12
alternative hypothesis: true location shift is not equal to 0

```

Lihtlitsents

Mina, Georg Köpper, (isikukood: 50207210816) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Euroopa Liidu Väärtused Brexiti Protsessis: väärtushinnangute lõhe Ühendkuningriigis ja Euroopa Liidu liikmesriikides (The Values of the European Union in the Brexit Process: The Value Gap in the United Kingdom and the Member States of the European Union), mille juhendaja on Alar Kilp,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi Dspace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulevaid õigusi.